

RAPPORT

Deelrapport Natura 2000-gebied Grevelingen

Data-inventarisatie en procesevaluatie Natura 2000-
beheer Zuidwestelijke Delta

Klant: Rijkswaterstaat

Referentie: BH9597-IB-RP-220629-1051

Status: Definitief/2.0

Datum: 11 november 2022

Laan 1914 no.35
3818 EX Amersfoort
Water & Maritime
Trade register number: 56515154

+31 88 348 20 00 **T**
+31 33 463 36 52 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Deelrapport Natura 2000-gebied Grevelingen

Sub titel: Data-inventarisatie en procesevaluatie Natura 2000-beheer Zuidwestelijke Delta

Referentie: BH9597-IB-RP-220629-1051

Status: 2.0/Definitief

Datum: 11 november 2022

Projectnaam: BH9597 N2000 ZW Delta

Projectnummer: BH9597

Auteur(s): Chantal Posthouwer, Jens Odinga, Sophie de Reus, Helga van der Jagt, Robin Olde Wolbers

Opgesteld door: Royal HaskoningDHV en Bureau Waardenburg

Gecontroleerd door: Lucinda Rosheuvel, Saskia Mulder,
Jeroen Kwakkel, Edwin Kardinaal

Datum: 5 oktober 2022

Goedgekeurd door: Lucinda Rosheuvel

Datum: 11 november 2022

Classificatie

Vertrouwelijk

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond	1
1.2	Doel van deze deelrapportage	1
1.3	Informatiedossier	2
1.4	Leeswijzer	2
2	Natura 2000-gebied Grevelingen	3
2.1	Kenmerken	3
2.2	Instandhoudingsdoelstellingen	4
3	Methode	5
3.1	Stap 1: Voorbereiding	5
3.2	Stap 2: Data-inventarisatie en analyse	6
3.3	Stap 3: Procesevaluatie	7
4	Resultaten data-inventarisatie	9
4.1	Menselijke activiteiten	10
4.1.1	Beschikbare data/informatie en kwaliteitsbeoordeling	10
4.1.2	Ontbrekende data/informatie en aanbevelingen	32
4.1.3	Advies Nee-lijst en nieuwe activiteiten	33
4.1.4	Geografische locatiegegevens van activiteiten	34
4.2	Instandhoudingsmaatregelen	34
4.2.1	Beschikbare data/informatie en kwaliteitsbeoordeling	34
4.3	Ecologische monitoring	38
4.3.1	Zoogdieren	39
4.3.2	Overig	39
4.3.3	Vogels	39
5	Resultaten procesevaluatie	41
5.1	Organisatie en coördinatie van de uitvoering	41
5.2	Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen	43
5.3	Uitvoering van de monitoring	44
5.3.1	Menselijke activiteiten	44
5.3.2	Ecologische monitoring	45
5.4	Uitvoering van toezicht/naleving en handhaving	46
5.5	Uitvoering van de communicatie	49
5.6	Vergunningverlening Wnb	51
6	Literatuurlijst	53

Bijlagen

- A1 Benaderde partijen en personen, logboek en protocol
- A2 Excel-tabellen met resultaten van data-inventarisatie
- A3 Geografische locatiegegevens

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Zuidwestelijke Delta is het gebied waar de drie grootste rivieren van Nederland uitmonden in zee. Hier is een deltagebied ontstaan met een samenspel van getijdenstromen en zandplaten, slikken en schorren die afwisselend onder water staan en droogvallen. Zo zoeken ieder jaar vele duizenden trekvogels dit gebied op, om hier te broeden, te overwinteren of 'op te vetten' tijdens hun tocht tussen de Arctische toendra's en de Afrikaanse westkust. Tegelijkertijd staat deze deltanatuur ernstig onder druk door onder andere gebruik voor scheepvaart, zoetwatervoorziening, (schelpdier)visserij en recreatie. Verder zijn de deltawerken aangelegd voor de bescherming tegen overstromingen en hebben daarmee de natuurlijke dynamiek van de delta ingrijpend veranderd, vooral door de afdamming van zearmen.

Ten behoeve van de bescherming van de kwetsbare natuur in deze regio zijn er in totaal negen Natura 2000-gebieden aangewezen, ieder op basis van haar eigen natuurlijke karakteristieken. Deze gebieden zijn de Voordelta, Vlake van de Raan en de Deltawateren; te weten de Oosterschelde, Westerschelde & Saefthinghe, Veerse Meer, Grevelingen, Haringvliet, Hollands Diep en Oude Maas. Voor elk Natura 2000-gebied is een apart beheerplan opgesteld, waarbij die voor de Deltawateren zijn opgesteld in samenhang met elkaar. Dat is onder meer gedaan vanwege de regionale natuurdoelstellingen (instandhoudingsdoelstellingen) voor kustbroedvogels en zeehonden. Deze gebruiken immers meerdere gebieden.

De termijnen voor de huidige Natura 2000-beheerplannen voor de Zuidwestelijke Delta lopen medio 2022 af. Om deze beheerplannen te actualiseren is een ecologische evaluatie nodig. De evaluatie is nodig om, onder andere, te beoordelen of de instandhoudingsdoelstellingen bereikt zijn. Ook dient beoordeeld te worden of de menselijke activiteiten in deze gebieden zijn gewijzigd, de instandhoudingsmaatregelen zijn uitgevoerd en in hoeverre deze de instandhoudingsdoelstellingen hebben beïnvloed. Dit alles is gericht op het bereiken van de Natura 2000 doelstellingen in 2050. Deze doelstellingen zijn gericht op de bescherming en verbetering van de biodiversiteit in Nederland.

1.2 Doel van deze deelrapportage

Voor het uitvoeren van de bovengenoemde ecologische evaluatie en actualisatie van beheerplannen zijn er veel gegevens nodig. Het doel van deze deelrapportage is het geven van een overzicht van de data en informatie die nodig is voor een evaluatie van het Natura 2000-beheerplan Grevelingen. Het gaat daarbij om alle beschikbare data en informatie met betrekking tot huidige gebruiksactiviteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologie die specifiek en relevant zijn voor het Natura 2000-gebied Grevelingen. Ook dient helder te worden welke leemtes er zijn en eventuele aanbevelingen om deze aan te vullen. Dit rapport heeft ook als doel om de uitvoering van beheerplannen te evalueren (procesevaluatie) en om hieruit lering te trekken voor de totstandkoming of actualisatie van de volgende generatie beheerplannen.

Deze deelrapportage richt zich op de Grevelingen en wordt tezamen opgeleverd met een deelrapportage voor het Hollands Diep, Voordelta en Oude Maas. Deze Natura 2000-gebieden zijn onderdeel van een derde fase (hierna Tranche) binnen deze opdracht en vallen daarmee onder Tranche 3. De deelrapportages voor de overige Natura 2000-gebieden van de Zuidwestelijke Delta zijn en worden in respectievelijk Tranche 1 en 2 opgeleverd.

Deze deelrapportage is onderdeel van een uiteindelijke eindrapportage voor alle (negen) Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta. In deze eindrapportage wordt een samenvatting gegeven van de opgehaalde informatie en de meest relevante inzichten van de procesevaluatie in de vorm van leerpunten,

conclusies en aanbevelingen per Natura 2000-gebied. Tevens zullen in deze rapportage de meest relevante overkoepelende (gebiedsoverschrijdende) thema's samengevat worden.

1.3 Informatiedossier

Bijbehorend bij deze deelrapportage is een informatiedossier. In dit dossier is alle opgehaalde data en informatie opgeslagen in een geordende mappenstructuur op Box. Box is een opslaglocatie in de cloud welke een platform biedt voor bestandsopslag en informatie-uitwisseling. Deze mappenstructuur op Box is in lijn met die van dit document. Belangrijk om te vermelden is dat de resultaten van de data-inventarisatie (opgenomen in hoofdstuk 4) een samenvatting zijn van hetgeen is opgenomen in de Excel-tabellen (waarnaar wordt verwezen in Bijlage A2). Voor details over de resultaten wordt naar deze bijlage verwezen.

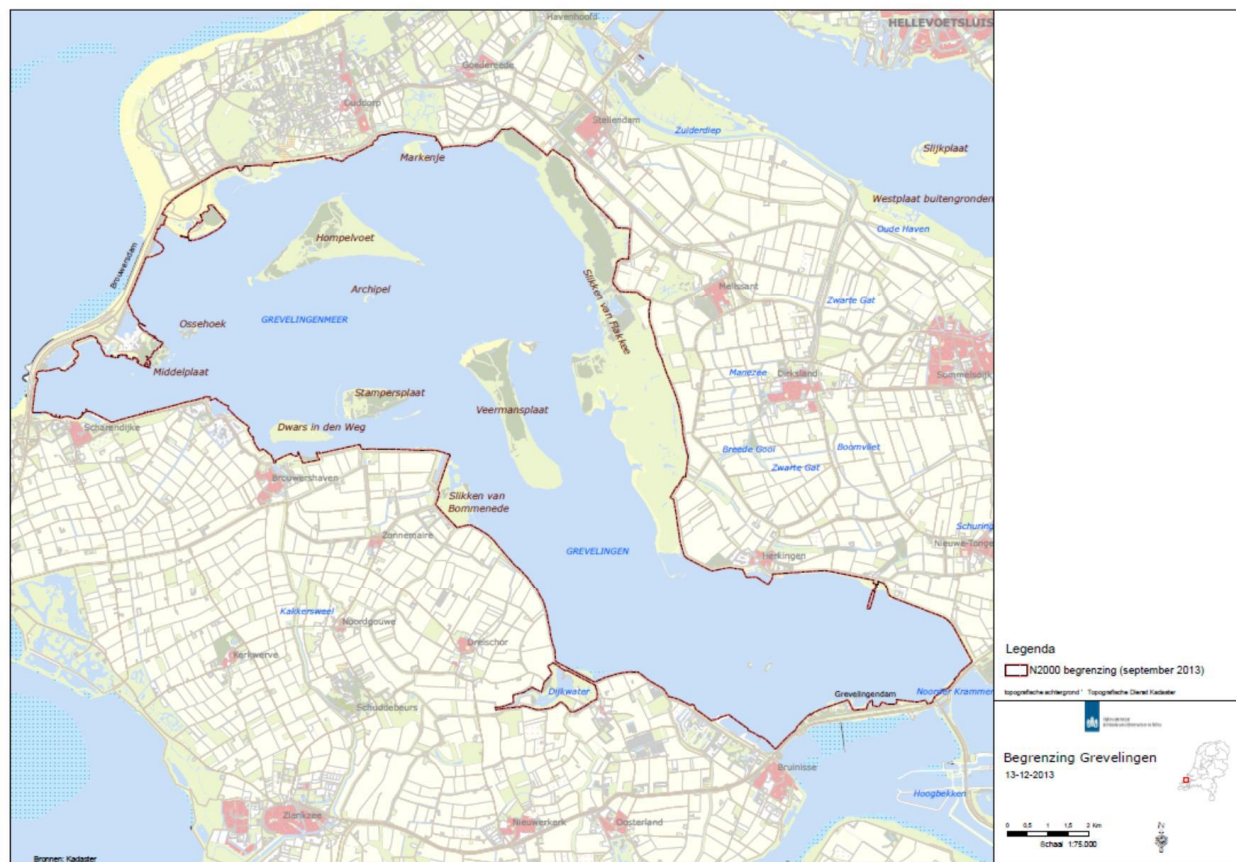
1.4 Leeswijzer

Het huidige hoofdstuk (1) beschrijft de achtergrond en het doel van de opdracht die hebben geleid tot deze deelrapportage en bijbehorende informatie. Het volgende hoofdstuk (2) geeft een korte beschrijving van het Natura 2000-gebied en waarop deze is aangewezen als dusdanig. Hoofdstuk 3 beschrijft de methode die is toegepast voor het uitvoeren van deze opdracht. Hoofdstuk 4 en 5 beschrijven vervolgens de resultaten van deze opdracht, waarbij 4 zich richt op de beschikbare data en de kwaliteit hiervan ten behoeve van het evalueren van het beheerplan. Hoofdstuk 5 richt zich op de resultaten van de procesevaluatie vanuit input van de voornaamste betrokken partijen. De bijlagen zijn ondersteunend aan deze rapportage en geven aanvullende details.

2 Natura 2000-gebied Grevelingen

2.1 Kenmerken

Het Natura 2000-gebied de Grevelingen, ook wel bekend als het Grevelingenmeer, is een voormalige zeearm gelegen tussen Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland (zie Figuur 2-1). In de huidige situatie is de Grevelingen een zoutwatermeer zonder getij. Slikken en schorren langs de kust, verschillende kalkgehalten en zoet-zout gradiënten op laagliggende delen zorgen voor een diversiteit aan begroeiing. De combinatie van kale of schaars begroeide oevers en bereikbare foerageergebieden, zoals de drooggevallen slikken en visrijke wateren, maken het een belangrijk gebied voor kustbroedvogels en moerasbroedvogels van rietruigtes. Ook is er een relatief groot en gevarieerd voedselaanbod binnen de gehele Delta, met visrijke open en ondiepe (doorwaadbare) wateren, waterplanten en zeeslavelden, voedselrijke binnendijkse graslanden, slikken, platen en schorren, zilte en zoete moerasbegroeiingen. Hiervan profiteren vis-, bodemfauna- en plantenetende (trek)vogels. Verder bieden de platen en slikken de grootste populatie groenknolorchis van Nederland en is het leefgebied voor de noordse woelmuis. De huidige natuurwaarden in de Deltawateren hebben zich in de loop der tijd ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Naast de rijke natuur, kent de Grevelingen namelijk een groot aantal gebruiksfuncties, zoals waterkeren, waterafvoer, vaarweg, recreatievaart, zwemwater, strand- en oeverrecreatie, onderwatersport, kitesurfen, sportvisserij, beroepsvisserij, luchtvaart, natuurbeheer en onderzoeks- en monitoringsactiviteiten.

Figuur 2-1. Ligging en begrenzing van het Natura 2000-gebied de Grevelingen

2.2 Instandhoudingsdoelstellingen

De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000-gebied zijn ervoor om de bijdrage te borgen die het gebied levert aan het op landelijk niveau realiseren van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor de Grevelingen zijn opgenomen in het aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Grevelingen (EL&I, 2009) en hebben betrekking op habitattypen, habitatsoorten en vogelsoorten. De Grevelingen is aangewezen voor negen habitat(sub)typen, drie zoogdieren, één plantensoort, zeven broedvogelsoorten en 34 niet-broedvogelsoorten.

In de Grevelingen zijn meerdere knelpunten geïdentificeerd die het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. Dit is op basis van de beschrijving van de situatie ten tijde van de start van het beheerplan. Voor een gedetailleerde beschrijving van de knelpunten wordt de lezer verwezen naar het beheerplan van de Grevelingen (Rijkswaterstaat, 2016). De knelpunten die voornamelijk optreden zijn het gebrek aan dynamiek wat ontzilting en vegetatiesuccessie (oprukkend struweel) kan veroorzaken, afname leefgebied in kwaliteit en omvang van de noordse woelmuis door verbossing en begrazing en dat uitbreidings- en/of verbeterdoelen niet worden gehaald.

Om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van leefgebieden en habitattypen en significante verstoring van soorten te voorkomen, zijn er instandhoudingsmaatregelen geformuleerd in het beheerplan (Rijkswaterstaat, 2016). Paragraaf 4.2 gaat in op de beschikbare data van de instandhoudingsmaatregelen die zijn uitgevoerd in de vigerende beheerplanperiode.

3 Methode

Deze data-inventarisatie en procesevaluatie vindt plaats als voorbereiding op het evalueren van het Natura 2000-beheerplan Grevelingen. Hierbij is het van belang om inzicht te krijgen in de beschikbaarheid van de juiste informatie en data voor het beoordelen van de voorwaarden, instandhoudingsmaatregelen en afspraken van het vigerende beheerplan en of de maatregelen afdoende waren om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Daarnaast is het van belang om inzicht te krijgen in de successen en knelpunten bij de uitvoering van het Natura 2000-beheer om daaruit lering te trekking voor het nieuwe beheerplan.

De stappen die doorlopen zijn om de informatie op te halen bestaat uit een voorbereiding, data-inventarisatie en analyse en procesevaluatie. De voorbereidende fase bestaat uit het inzichtelijk maken van informatiehouders en belanghebbenden en hen informeren en voorbereiden over de nut en noodzaak van deze exercitie en op welke manier gegevens worden gebruikt. De data-inventarisatie en analyse bestaan uit het ophalen van data over menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische monitoringsgegevens. Na inventarisatie vindt er een beoordeling van de kwaliteit van de data plaats in relatie tot de evaluatie van het Natura 2000-beheerplan. Deze procesevaluatie is erop gericht om de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen te achterhalen voor de afzonderlijke onderdelen van uitvoering van het beheerplan. De uitgevoerde stappen worden in de onderstaande paragrafen verder toegelicht.

3.1 Stap 1: Voorbereiding

Overzicht van informatiehouders en benodigde informatie

Ter voorbereiding op de data-inventarisatie en procesevaluatie is een overzicht gemaakt van alle benodigde informatie, informatiehouders en te betrekken belanghebbenden per Natura 2000-gebied. Dit betreft het op een overzichtelijke manier in beeld brengen van bestaande menselijke activiteiten in het gebied, voorwaarden, mitigerende- en instandhoudingsmaatregelen, handhaving en ecologische monitoringsgegevens. Dit overzicht is gestructureerd per type (gebruiks-)activiteit (inclusief categorieën ten behoeve van de mate van regulering) per Natura 2000-gebied en is verzameld voor alle gebieden in deze tranche.

Uit ervaringen met eerdere data-inventarisaties en evaluaties van Natura 2000-beheerplannen is gebleken dat de registratie en kennis van data en informatie veelal versnipperd is over meerdere partijen, systemen en procedures. Daarom dient deze stap als voorbereiding op de daadwerkelijke data-inventarisatie, waarbij alle relevante partijen, contacten en informatiesystemen per informatieonderdeel in beeld gebracht zijn.

Voor een efficiënte samenstelling van deze overzichten is de volgende werkwijze gehanteerd:

1. **Creëren van structuur/format in overzichten.** Als basis is hiervoor het format gebruikt van de Excel-tabellen zoals aangeleverd in de uitraag en zijn waar mogelijk verbeterd.
2. **Bepalen van benodigde informatie per informatietype.** Om de benodigde informatie te bepalen zijn de beheerplannen en uitvoeringsplannen doorgenomen.
3. **Aanvullen van tabellen met contactgegevens** van informatiehouders en belanghebbenden. Dit is inclusief het bepalen van de contactpersonen die geïnterviewd worden. Deze zijn bepaald in afstemming met input van RWS, provincies en omgevingsdiensten.
4. **Review** van tabellen met correcties en/of aanvullingen door **RWS** en de **regiegroep ZW Delta**.

Het resultaat van deze stap is een volledig overzicht van alle menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische monitoringsactiviteiten per gebied, met een indicatie voor welke informatie benodigd is en waar deze benodigde informatie op berust.

Informereren van informatiehouders en informatieverzoek

Via een tweetal door RWS georganiseerde informatiebijeenkomsten zijn alle belanghebbenden bij de Natura 2000-beheerplannen geïnformeerd over het proces om te komen tot nieuwe beheerplannen inclusief tussentijdse verlenging van beheerplannen. In deze informatiebijeenkomsten is tevens deze opdracht geïntroduceerd en zijn belanghebbenden voorbereid op de komende informatieverzoeken. In aanvulling op deze informatiebijeenkomsten zijn de partijen, welke in de voorgaande stap zijn benoemd, via een algemene email benaderd over nut en noodzaak van dit project en hoe de gegevens gebruikt gaan worden.

3.2 Stap 2: Data-inventarisatie en analyse

Data-inventarisatie

Aansluitend op de voorbereidende activiteit is gestart met de data-inventarisatie van menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische gegevens. Voor een efficiënte en gerichte uitvoering is de volgende werkwijze gehanteerd:

1. **Verzamelen van reeds beschikbare informatie.** RWS en provincies hebben gegevens beschikbaar (in de vorm van bijvoorbeeld rapporten, verslagen, Excel-bestanden) die als eerste verzameld zijn. Zo zijn er ook GIS-kaarten beschikbaar welke in vele gevallen een update nodig hebben.
2. **Analyseren van beschikbare en ontbrekende informatie.** De beschikbare informatie is geanalyseerd en beoordeeld op volledigheid. Zo kan er voor sommige informatietypen en/of onderdelen daarvan informatie ontbreken (bijvoorbeeld ontbrekende data voor bepaalde periodes, ontbrekende data voor bepaalde locaties, et cetera). In de overzichtstabel wordt met een label en een kleurcode aangegeven of de informatie volledig is, gedeeltelijk aanwezig is of niet.

Ja
Gedeeltelijk
Niet
3. Hierna heeft een **concrete en gerichte benadering van informatiehouders** plaatsgevonden. Hierbij zijn informatiehouders geïnformeerd over de beschikbare informatie en is hen gericht gevraagd om de nog ontbrekende informatie waar mogelijk aan te leveren. Op deze manier is voorkomen dat informatiehouders zijn 'overvraagd'. Het benaderen van informatiehouders heeft via email, telefoon en andere digitale middelen plaatsgevonden. Wanneer informatiehouders niet of niet tijdig gereageerd hebben is er gehandeld volgens het protocol in Bijlage A1.

Alle ontvangen data en informatie is gestructureerd opgeslagen in mappen op Box en verwerkt in de aangemaakte overzichten/tabellen (zie ook 1.3 Informatiedossier). Ook de beschikbare geografische locatiegegevens (GIS-data) zijn opgeslagen op Box (zie ook Bijlage A3).

Analyse

De ontvangen informatie is vervolgens geanalyseerd op kwaliteit en bruikbaarheid voor een ecologische evaluatie. Hierbij zijn de volgende criteria gehanteerd (wanneer relevant):

- Informatie dekt de beheerplanperiode tot heden (2016-2021).
 - Informatie dekt het gehele oppervlak/gebied van het Natura 2000-gebied (en wanneer relevant de nabije omgeving van het Natura 2000-gebied) of het relevante deel hiervan.
 - Er is af te leiden of er wijzigingen zijn van de activiteit (in ruimte, tijd, omvang en intensiteit), of wijzigingen in relevante aspecten van te onderzoeken soorten (bijvoorbeeld wijzigingen in aantal broedgevallen van vogels) om te bepalen of de data (reeksen) met elkaar te vergelijken zijn.
 - Er is af te leiden of voorwaarden, voorschriften en/of mitigerende maatregelen worden nageleefd.
Voldoende
Matig
Onvoldoende

- Er is informatie over de T0-situatie bij soorten en/of habitattypen.
- De monitoring is uitgevoerd conform monitoringsplan.
- De informatie of data zijn van voldoende kwantiteit en kwaliteit om een goede inschatting van het doelbereik (in vergelijking met de doelstelling in het aanwijzingsbesluit) te maken.
- De informatie is voldoende voor het beoordelen van de instandhoudingsdoelen (populatie, omvang- & kwaliteit leefgebied).

In het geval van (nog steeds) ontbrekende informatie of informatie van onvoldoende kwaliteit zijn de informatiehouders nogmaals gevraagd deze input aan te vullen of indien niet mogelijk, is input gevraagd voor de benodigde stappen om de benodigde informatie alsnog te verkrijgen of verbeteren. De omissies in essentiële data zijn in beeld gebracht en hiervoor is aangegeven wat hiervan de gevolgen zijn voor de uiteindelijke evaluatie. Deze analyse betreft een kwalitatieve en geen kwantitatieve analyse.

Het resultaat van deze stap is een gestructureerd dossier met verzamelde data en informatie per Natura 2000-gebied, inclusief kwaliteitsbeoordeling. De aanvullende menselijke activiteiten en wijzigingen op bestaande activiteiten zijn per gebied beschreven, inclusief benodigde stappen om de benodigde informatie te vergaren.

3.3 Stap 3: Procesevaluatie

De procesevaluatie is erop gericht om de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen te achterhalen voor de afzonderlijke onderdelen van uitvoering van de beheerplannen per gebied (te weten, organisatie en coördinatie van de uitvoering, uitvoering van inrichting-, herstel, - en beheermaatregelen, uitvoering van toezicht/naleving en handhaving, uitvoering van de communicatie en uitvoering van de monitoring van menselijke activiteiten en ecologische monitoring). Uiteindelijk is deze procesevaluatie erop gericht om de uitvoering van beheerplannen te evalueren en om hieruit lering te trekken voor de totstandkoming of actualisatie van de volgende generatie beheerplannen.

Deze procesevaluatie bestaat uit de volgende trapsgewijze aanpak:

1. **Individuele interviews** met gerichte vragen met de belangrijkste partijen, zoals provincies, LNV, terreinbeheerders en eventueel indien nodig, bepaalde belangenorganisaties (zoals Vogelbescherming, sport- en beroepsvisserij en kitesurfvereniging). De te interviewen partijen zijn bepaald op basis van een analyse van de data (op beschikbaarheid en kwaliteit) en in afstemming met RWS. In deze interviews is gezamenlijk in beeld gebracht:
 - a. Welk deel van de gevraagde informatie beschikbaar is voor de evaluatie.
 - b. Welk deel van de gevraagde informatie niet beschikbaar is voor de evaluatie, wat daarvan de oorzaken zijn, wat dit betekent voor de evaluatie en wat de mogelijkheden zijn om desondanks tot een goede evaluatie te komen.
 - c. Welke successen en belemmeringen zijn ervaren in de uitvoering van het beheer. Of en hoe eventuele belemmeringen kunnen worden verholpen (bijvoorbeeld via een vervolgesprek met betrokken partijen). En of de geïnterviewde bereid is om successen en belemmeringen te delen, zodat andere betrokkenen daarvan kunnen leren. Specifieke vragen kunnen zijn:
 - i. In hoeverre worden de N2000 regels (bijv. Toegangsbeperkingsbesluiten) nageleefd dan wel overtreden?
 - ii. Zijn de regels handhaafbaar? Zo niet, waardoor komt dat?
 - iii. Wie zijn de overtreders of om welke activiteiten gaat het (bijv. visserij, schelpdierrapen, kitesurfen, betreden gesloten buitendijkse paden enz.)?

- iv. Wat is hiervan de reden (bijv. ontbreken verbodsborden, markeringen, informatie, negeren regels)?
 - v. Is de regelgeving voldoende duidelijk?
 - vi. Indien onvoldoende duidelijk; wat kan er aangepast worden om de regels duidelijker en/of beter handhaafbaar te maken?
- d. Vergelijking van het beschreven proces in het beheerplan, de uitvoeringsplan(nen) en de uitwerking in de praktijk.
- e. Beschrijving op basis van interviews welke aspecten in de praktijk goed werkten en welke aspecten verbeterd kunnen worden en hoe dat zou kunnen.
- f. Aanbevelingen voor de organisatie en coördinatie van de uitvoering.
- g. Hoe de geïnterviewde op de hoogte gehouden wil worden.
- h. Of er nog partijen of personen zijn die aanvullend zouden moeten worden betrokken.
- i. Of er onderwerpen zijn die aanvullend op deze evaluatie zouden moeten worden besproken.
2. **Kleine werksessies of verdiepende gesprekken** tussen/met bepaalde belanghebbenden. Deze aanpak is toegepast wanneer geconstateerd is dat verdiepende gesprekken nodig waren om tot bruikbare input te komen. Werksessies zijn gehouden wanneer geconstateerd is dat bepaalde belanghebbenden van elkaar kunnen leren of juist samen kunnen optrekken in oplossingsrichtingen. Dit zijn eventueel gebiedsoverschrijdende sessies waarbij lering getrokken is uit de positieve uitvoering van beheerplannen in het ene gebied en als mogelijke oplossingsrichting meegenomen kan worden voor knelpunten in een ander gebied. Voor de Grevelingen zijn geen werksessies gehouden aangezien deze niet nodig zijn geacht en hiervoor in de planning geen tijd meer beschikbaar was. Wel zijn er verdiepende gesprekken gevoerd met een aantal partijen.

Alle benaderde partijen en afgenomen interviews en gesprekken zijn vastgelegd in een logboek (zie Bijlage A1). Van de afgenomen interviews zijn gespreksverslagen gemaakt welke gestructureerd zijn opgeslagen op Box conform de beschrijving in 1.3 Informatiedossier.

4 Resultaten data-inventarisatie

In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van de beschikbare informatie met betrekking tot menselijke activiteiten, maatregelen en ecologische monitoring. Per onderdeel is aangegeven welke informatie ontbreekt en op welke manier deze informatie in de toekomst mogelijk verkregen kan worden. De informatie is conform de structuur in dit document opgeslagen op Box (zie ook 1.3 Informatiedossier). **De onderstaande resultaten zijn een samenvatting van hetgeen is opgenomen in Bijlage A2. Voor details wordt de lezer naar deze bijlage verwezen.**

In Tabel 4-1 is een overzicht opgenomen van het aantal benaderde personen en het aantal contactmomenten per organisatie voor een inventarisatie van gegevens met betrekking tot de menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische monitoring in de Grevelingen. Het aantal contactmomenten is gebaseerd op het logboek (bijlage A2). Naast de contactmomenten die zijn opgenomen in het logboek, hebben er ook losse contactmomenten plaatsgevonden in de vorm van telefonisch contact of mailverkeer.

Tabel 4-1 Overzicht van het aantal benaderde personen en contactmomenten per organisatie en per onderdeel (menselijke activiteiten, maatregelen en ecologische monitoring).

Organisatie	Aantal benaderde personen	Aantal contactmomenten
Menselijke activiteiten		
RWS	5	20
Provincie Zuid-Holland	2	20
Provincie Zeeland	2	13
Provincie Noord-Brabant	1	2
LNV	2	7
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	2	8
RUD	1	8
RVO	1	6
Waterschap Hollandse Delta	2	2
Watersportvereniging	3	13
Onderwatersportvereniging	1	2
Sportvisserijvereniging/Sportvisserij Nederland	2	4
Omgevingsdienst Haaglanden	2	8
Staatsbosbeheer	2	8
Faunabeheereenheid	2	7
Maatregelen		
Provincie Zuid-Holland	2	6
Provincie Zeeland	2	5
RWS	2	6
Staatsbosbeheer	2	4
Ecologische monitoring		
Staatsbosbeheer	1	1
Stichting SOVON	2	2
Stichting RAVON	1	1
Provincie Zuid-Holland	2	2
Wageningen Marine Research (WMR)	2	2
Waterschap Hollandse Delta	1	1

4.1 Menselijke activiteiten

Menselijke activiteiten zijn in het beheerplan ingedeeld in de volgende typen activiteiten:

- Categorie 1 - Vrijgestelde activiteiten zonder specifieke voorwaarden.
- Categorie 2 - Vrijgestelde activiteiten met specifieke voorwaarden.
- Categorie 3 - Activiteiten die (afzonderlijk) vergunningsplichtig blijven.
- Categorie 4 - Niet-Wnb-vergunningsplichtig activiteiten, wel mitigatie vereist.
- Ontheffingen in het kader van de Wnb soortbescherming zijn niet meegenomen in de data-inventarisatie, zoals afgesproken met de opdrachtgever¹.

In de Grevelingen zijn er geen activiteiten die onder categorie 1 vallen. De menselijke activiteiten betreffen activiteiten die vallen onder categorie 2, 3 en 4.

4.1.1 Beschikbare data/informatie en kwaliteitsbeoordeling

4.1.1.1 Civiele activiteiten

In de Grevelingen vinden er diverse civiele en andere economische activiteiten plaats waarvan significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. In Tabel 4-2 zijn de verschillende vormen van civiele activiteiten en economisch gebruik weergegeven en wordt inzicht gegeven in de beschikbaarheid van informatie en of deze informatie voldoende is voor een ecologische evaluatie van het beheerplan. De activiteiten en beoordeling worden toegelicht in de onderstaande paragrafen. De nummering in deze tabel komt overeen met de mappenstructuur en bestandslocaties op Box.

Tabel 4-2. Overzicht van beoordeling van informatie over menselijke (civiele) activiteiten. Informatie is beoordeeld op basis van de volgende criteria; beschikbaarheid van informatie, in hoeverre deze de beheerplanperiode dekt, of er wijzigingen zijn (in ruimte, tijd, omvang en intensiteit), of de voorwaarden, voorschriften en/of mitigerende maatregelen worden nageleefd; A: informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, B: informatie is beschikbaar, maar is gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, C: geen informatie beschikbaar of onvoldoende voor een evaluatie van het beheerplan.

Nr	Civiele activiteiten	Informatiehouder	Cat	Beschikbaarheid	Kwaliteit van informatie			
					Dekt beheerplan periode	Dekt gebied	Wijzigingen	Naleving Voorwaarden
1	Baggeren en storten	RWS ZD	2+3	B	A	A	B	B
2	Bestaande lozingen	RWS ZD	2	B	A	A	A	B
3	Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer	Vliegveld Midden-Zeeland en Seppe	2	B	B	B	B	B
4	Inspectie- en monitoringvluchten overheden	RWS ZD	2	A	A	A	A	A
5	Onderzoek & monitoring ten behoeve van de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie	RWS ZD, SBB en de OZHZ	2	A	A	A	A	B

¹Ontheffingen in het kader van de soortenbescherming zijn in deze inventarisatie niet meegenomen omdat het bij deze inventarisatie gaat om de gebiedenbescherming in het kader van de Wnb. In het beheerplan zijn ontheffingen in het kader van soortenbescherming ook niet opgenomen.

6	Muskusratten- en beverrattenbestrijding	Waterschap Scheldestromen	2	A	A	A	A	A
7	Regulier dijkbeheer en - onderhoud door het Waterschap	Waterschap Hollandse Delta en Waterschap Scheldestromen	2	B	B	B	B	B
8	Jacht	Faunabeheer-eenheid Zuid-Holland	2	A	A	A	A	B
9	Jacht en schadebestrijding van konijnen op dijken direct grenzend aan de Grevelingen	Faunabeheer-eenheid Zuid-Holland	2	A	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
10	Zoeken, rapen en behandelen van eieren van ganzen	Faunabeheer-eenheid Zuid-Holland	2	A	A	A	A	B
11	Vangen en naderhand doden van ruiende ganzen	Faunabeheer-eenheid Zuid-Holland	2	A	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
12	Vangen van verwilderde katten, fretten en Amerikaanse nertsen	Faunabeheer-eenheid Zuid-Holland	2	A	A	A	A	B

Baggeren en storten

Dit betreft een categorie twee en drie activiteit. In de Grevelingen vinden baggerwerkzaamheden plaats in de jachthavens van Herkingen en Battenoord en de toegangseulen van deze jachthavens.

Baggeren en storten is vrijgesteld onder de volgende voorwaarden:

- De maximale hoeveelheden te baggeren en storten materiaal (tussen 100 en 3000 kuub per jaar), alsmede de exacte stortlocaties, zijn aangegeven in de indertijd op grond van de Waterwet verleende vergunningen.
- De baggerwerkzaamheden niet uitbreiden in omvang, ruimte of tijd.
- De bagger- en stortwerkzaamheden bij de haven van Battenoord dienen buiten het broedseizoen plaats te vinden (15 april tot 1 juli), zodat de broedvogels van de nabijgelegen gebieden niet worden verstoord.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij RWS. De volgende gegevens zijn aangeleverd:

- Excel-tabel met een overzicht van het jaar waarin baggerwerkzaamheden hebben plaatsvonden, baggervolume, bagger- en stortlocaties.

Voor deze activiteit zijn tijdens de beheerplanperiode twee Wnb-vergunningen uitgegeven. Eén vergunning in 2009 zonder einddatum en één vergunning van 2021 tot 31 maart 2021.

Er is voldoende informatie beschikbaar over de omvang, ruimte, tijd en intensiteit van de activiteit. Er is geen informatie beschikbaar over het naleven van de voorwaarden. Gebaseerd op de aangeleverde informatie kan er deels een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

Bestaande lozingen

Bestaande lozingen is een categorie twee activiteit. Bestaande lozingen in de Grevelingen kunnen worden vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost de voorwaarden naleeft

die onder de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels). En dat dit bij eventuele inspecties kan worden aangetoond.

Informatie over bestaande lozingen is opgevraagd bij Rijkswaterstaat. Voor deze activiteit is de volgende informatie verzameld:

- Er zijn geen nieuwe Waterwetvergunningen verleend in de Grevelingen sinds 2016. Er zijn ook geen wijzigingen van vergunningen geweest;
- Er wordt steekproefsgewijs gehandhaafd. Dit wordt meestal gedaan op de vergunningen van een grote activiteit. Er zijn geen overschrijdingen geconstateerd;
- Van de gemalen zijn de locaties bekend en hun maximale capaciteit. Van eventuele andere bestaande lozingen is op dit moment niks bekend.

Aangezien er voldoende informatie beschikbaar is over de aard, periode en deels over de locatie en naleving van de voorwaarden van deze activiteit, kan er met betrekking tot dit onderwerp deels een evaluatie worden uitgevoerd. Op dit moment is niet bekend waar de andere lozingspunten zich bevinden. Als deze lozingspunten bekend zijn en hun capaciteit, kan een evaluatie geheel uitgevoerd worden.

Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer

Dit is een categorie twee activiteit. Deze activiteit heeft voornamelijk betrekking op kleine vliegtuigen, zweefvliegtuigen, helikopters en luchtballonnen.

Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer zijn vrijgesteld onder de volgende voorwaarden:

- Bij het vliegen over het Natura 2000-gebied Grevelingen geldt een minimale vlieghoogte van 1000 voet (circa 300 meter). Dit wordt geborgd in het toegangsbeperkingsbesluit (TBB).

Voor deze activiteit is de volgende informatie verzameld:

- Op de website van het CBS staan voor de kleine vliegvelden het aantal vliegbewegingen weergegeven. Dit is sinds 2018 bijgehouden. Over 2018 is er alleen een totaaloverzicht. Over 2019 is informatie beschikbaar per kwartaal en over 2020 en 2021 per maand. De vliegvelden Breda International Airport en Midden-Zeeland liggen het dichtst bij de Grevelingen. Voor deze vliegvelden is het aantal vliegbewegingen per jaar weergegeven in onderstaande tabel. Dit betekent niet per definitie dat de vliegtuigen ook over de Grevelingen zijn gevlogen.
- Over het algemeen wordt er goed aan de voorwaarden voldaan, een enkele keer wordt er echter te laag gevlogen. Overtredingen worden doorgegeven aan de Dienst Luchtvaart.
- Er is een toename te zien in omvang/intensiteit, er zijn meer vliegtuigbewegingen sinds 2018 (zie Tabel 4-3).

Tabel 4-3. Jaarlijks aantal vliegbewegingen van en naar vliegveld Breda International Airport en Midden-Zeeland.

Vliegveld	Breda International Airport	Midden-Zeeland
2018	41.009	25.464
2019	42.872	27.747
2020	37.177	27.722
2021	46.044	32.256

Er is voldoende informatie beschikbaar over de intensiteit van het aantal vliegbewegingen. Uit de gegevens wordt echter niet duidelijk hoeveel vliegbewegingen er plaatsvinden boven de Grevelingen en of er een toename is in omvang, ruimte en tijd. Wel bestaat er een kans dat als de vliegbewegingen in het algemeen zijn toegenomen, de vliegbewegingen boven de Grevelingen ook zijn toegenomen. Volgens anekdotische informatie en sporadische waarnemingen in het veld, worden de vrijstellingsvoorwaarden af en toe

overtreden, dit is niet geregistreerd. Gebaseerd op de aangeleverde informatie is er deels een evaluatie mogelijk.

Inspectie- en monitoringvluchten overheden

Dit is een categorie twee activiteit. Diverse diensten van Rijkswaterstaat, provincies en Nationale Politie, landelijke eenheid, Dienst infra voeren inspectie- en monitoringvluchten uit boven Natura 2000-gebieden of geven opdracht aan derden voor het uitvoeren hiervan.

Voor inspectie- en monitoringvluchten overheden gelden de volgende vrijstellingsvoorwaarden:

- Bij het vliegen over het Natura 2000-gebied Grevelingen geldt in principe een minimale vlieghoogte van 1000 voet (circa 300 meter). Alleen voor zover het noodzakelijk is voor het doel van de inspectie of monitoring dat een situatie dichterbij moeten worden bekeken kan worden afgeweken van deze voorwaarde;
- Broedseizoen (15 maart-15 juli) en gevoelige winterperiode (november-maart) ontzien met laagvliegen.

De gegevens over deze vluchten zijn opgevraagd bij RWS WNZ. De volgende gegevens zijn aangeleverd:

- Jaarlijks vinden er gemiddeld 13 vluchten plaats;
- De inspecties vinden verdeeld over het jaar plaats, dus ongeveer op maandelijkse basis;
- Volgens RWS WNZ worden de voorwaarden nageleefd, aangezien er in de afgelopen 24 jaar geen laagvlieg incidenten hebben plaatsgevonden.

De activiteit is niet veranderd in omvang, ruimte, tijd en intensiteit. De vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd. Gebaseerd op de beschikbare gegevens is een ecologische evaluatie mogelijk.

Onderzoek & monitoring voor de overheid of terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie

Dit is een categorie twee activiteit. Voor monitoring- en onderzoeksactiviteiten (regulier) gaat het om activiteiten zoals het inventariseren van bodemdieren, vis- en schelpdieronderzoek, (broed)vogeltellingen, zoogdieronderzoek, vegetatieonderzoek en meer algemeen onderzoek naar flora en fauna en standplaatsfactoren. Deze activiteiten vallen onder het programma Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL). De terreinbeherende organisaties (TBO's) voeren de watervogeltellingen uit en rapporteren dit aan Sovon.

Onderzoek & monitoring voor de overheid of terreinbeherende organisatie zijn vrijgesteld onder de volgende voorwaarden:

- Om te voorkomen dat soorten verstrikt raken mogen afval en onderzoeksmaterialen niet worden achtergelaten;
- Verstoring dient te worden voorkomen door het gebruik van geluidsapparatuur te beperken en een afstand van 500 meter tot vogelconcentraties, en een afstand van 50 meter tot bewoonde beverburchten, aan. Waar de bewoonde beverburchten zich bevinden, moet worden opgevraagd bij de terreinbeheerder;
- Onderzoeks- en monitoringsactiviteiten in de broedperiode (15 maart tot en met 15 juli) moet gebeuren in overleg met de beheerder van het gebied, zijnde een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie.

Voor deze activiteit is de volgende informatie verzameld:

- Informatie over de MWTL monitoring- en onderzoeksactiviteiten zoals locatie, datum en type onderzoek is te vinden op Waterinfo Extra²;

² <https://waterinfo-extra.rws.nl/monitoring/>

- Informatie over watervogels is te vinden op de website van Sovon³;
- Informatie over overtredingen van de voorwaarden zijn op te vragen bij de OZHZ. Voornamelijk niet ontvangen. In de afgelopen beheerplanperiode was er geen sprake van een toe- of afname van deze activiteit.

Aangezien er voldoende informatie beschikbaar is over de locatie, aard, periode en deels over de naleving van de voorwaarden van deze activiteit, kan er met betrekking tot dit onderwerp een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

Muskusratten- en beverrattenbestrijding

Dit betreft een categorie twee activiteit. In het Natura 2000-gebied Grevelingen vindt muskusratten- en beverrattenbestrijding plaats. Hiervoor moeten regelmatig vangmiddelen worden geplaatst en gecontroleerd.

De volgende vrijstellingsvoorwaarden zijn opgenomen in het beheerplan:

- Het plaatsen, verplaatsen en controleren van de vangmiddelen wordt uitgevoerd tussen zonsopkomst en zonsondergang. Dit gebeurt in overleg met de terreinbeheerder en/of eigenaar van het gebied en op basis van de desbetreffende gedragscode Flora- en faunawet;
- Eventuele bijvangsten worden vrijgelaten;
- Er wordt tenminste 50 meter afstand bewaard tot bewoonde beverburchten. Informatie over de ligging van bewoonde beverburchten kan worden opgevraagd bij de terreinbeheerder.
- Om verstoring van aangewezen soorten broedvogels te voorkomen moeten de broedgebieden in de periode van 15 maart tot 15 juli worden gemeden. Mocht het, door een melding of het vermoeden van de aanwezigheid van muskusratten en/of beverratten, toch nodig zijn om gedurende het broedseizoen het gebied in te gaan, dan gebeurt dit uitsluitend in overleg met de terreinbeheerder.

De gegevens over muskusrattenbestrijding zijn opgevraagd bij Waterschap Scheldestromen. Waterschap Scheldestromen is coördinator van de muskusrattenbestrijding in Nederland. Sinds 1984 vinden er landelijke registraties plaats van de vangsten van muskus- en beverrat. De volgende gegevens zijn aangeleverd:

- Vangstgegevens over de gehele beheerplanperiode zijn ontvangen.
- Sinds 1 januari 2022 wordt er gewerkt met een nieuw landelijk systeem waarin alle bestrijdingsorganisaties de vangsten en bijvangsten registreren. Er worden alleen dode bijvangsten geregistreerd. Daarnaast worden ook het gemonitord gebied, de vanglocaties en de vangmiddelen geregistreerd. Het is mogelijk om vanuit het landelijke systeem te rapporteren.
- Sinds het jaar 2000 is het aantal landelijke vangsten van muskusratten sterk afgenomen. Hierdoor is de bestrijding ook afgenomen.
- Indien het, naar aanleiding van een melding of vermoeden van de aanwezigheid van muskusratten, gedurende het broedseizoen toch noodzakelijk is het gebied te betreden, gebeurt dit in overleg met de terreinbeheerder.
- OZHZ geeft aan dat er in het kader van deze activiteit geen overtredingen plaatsvinden. Indien er niet aan de voorwaarden kan worden gehouden wordt dit vooraf met OZHZ afgestemd.

Er is voldoende informatie aanwezig over de omvang, ruimte, tijd en intensiteit van deze activiteit. De activiteit lijkt te zijn afgenomen, aangezien het aantal muskus- en beverratten aan het afnemen is. Op basis van de beschikbare informatie kan een evaluatie worden uitgevoerd.

³ <https://www.sovon.nl/nl/watervogels>

Regulier dijkbeheer en -onderhoud door waterschap Hollandse Delta en Scheldestromen

Dit betreft een categorie twee activiteit. De Waterschappen moeten taken uit kunnen voeren voor het onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken. In de Grevelingen zijn Waterschap Hollandse Delta en Scheldestromen verantwoordelijk.

Het beheer wordt uitgevoerd conform 'de gedragscode Wet Natuurbescherming voor Waterschappen'⁴. Dit document dient als de vrijstellingsvoorwaarden voor deze activiteit.

Informatie en gegevens over deze activiteit zijn opgevraagd bij Waterschap Hollandse Delta en Scheldestromen. De volgende gegevens zijn aangeleverd:

- De staat van waterkeringen wordt twee keer per jaar geïnspecteerd (in het voorjaar en najaar). Schade wordt gerepareerd, zoals de steenbekleding, of stortsteen in de kreukelberm. Gras op de waterkering wordt twee keer per jaar gemaaid en afgevoerd. Sommige dijkpercelen worden verpacht. Hierop wordt gegraasd door schapen of er wordt twee keer per jaar gehooid. Een keer per 12 jaar wordt beoordeeld of de waterkeringen nog aan de norm voldoen. Dan wordt ook een grondonderzoek en asfaltonderhoud gedaan;
- Bij de watersystemen wordt de in- en uitlaat van de geulen bij de gemalen gebaggerd. Voor deze activiteiten zijn vergunningen nodig en wordt voorafgaand een natuurtoets gedaan. Dit vindt incidenteel (alleen wanneer nodig) plaats;
- Er vindt één keer per jaar conditie onderhoud aan de kunstwerken plaats.
- Er is een gedragscode ecologie voor maaien. Bij het uitvoeren van bestortingen worden ook natuurtoetsen onderwater gedaan;
- Het waterschap moet een melding doen voorafgaand aan beheer en onderhoud. OZHZ geeft aan dat er geen overtredingen zijn gesignaleerd. Dit is anekdotische informatie, het is lastig om te beoordelen of het waterschap alles gemeld heeft en of alle vrijstellingsvoorwaarden zijn nageleefd;
- In de afgelopen beheerplanperiode was er geen sprake van een toe- of afname van deze activiteit.

De activiteit is niet veranderd in omvang, ruimte, tijd en intensiteit. Er wordt niet geregistreerd of de voorwaarden worden nageleefd, echter geeft de handhavende partij aan dat er geen overtredingen plaatsvinden. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie deels worden uitgevoerd.

Jacht

Jacht in het Natura 2000-gebied Grevelingen is een categorie 3 activiteit. Jacht wordt benoemd met de andere jacht en schadebestrijding activiteiten van de Grevelingen. Echter is op grond van artikel 46 lid 3 Flora- en faunawet is de jacht niet toegestaan in gebieden die zijn aangewezen als Vogelrichtlijngebied, als Habitatrichtlijngebied waarvan de status als beschermd natuurmonument is vervallen, als beschermd natuurmonument en/of als wetland. Dit is van toepassing op het gehele Natura 2000-gebied Grevelingen.

Voor jacht in het Natura 2000-gebied Grevelingen zijn vrijstellingsvoorwaarden niet van toepassing. Jacht in de Grevelingen kan niet worden aangemerkt als bestaand gebruik (peildatum 31 maart 2010) en is dus niet vrijgesteld.

Voor deze activiteit zijn er gegevens opgevraagd bij de Faunabeheereenheid Zuid-Holland. De volgende gegevens van geschoten dieren zijn aangeleverd:

- In maart 2016 zijn twee houtduiven geregistreerd;
- In januari 2016 zijn vier wilde eenden geregistreerd.

Uit de informatie van Faunabeheereenheid Zuid-Holland blijkt dat er tijdens de beheerplanperiode na het jachtseizoen van 2016/2017 geen dieren meer geschoten zijn. Dit betekent dat deze activiteit volledig is

⁴ <https://unievannwaterschappen.nl/wp-content/uploads/2021/11/Gedragscode-Wet-natuurbescherming-voor-waterschappen-2019.pdf>

afgenomen in omvang en intensiteit. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

Jacht en schadebestrijding van konijnen op dijken direct grenzend aan de Grevelingen

Dit betreft een categorie twee activiteit. Op enkele primaire waterkeringen direct grenzend aan, maar buiten het Natura 2000-gebied Grevelingen, vindt jacht en schadebestrijding op konijnen plaats.

Voor bejagen en bestrijden van konijnen gelden de volgende vrijstellingsvoorwaarden:

- Jacht en/of schadebestrijding van konijnen op dijken met het geweer of met fretten en buidels wordt overdag, tussen twee uur voor en twee uur na hoog water, en buiten het broedseizoen, dus in de periode van 15 juli tot 15 maart, uitgevoerd;
- Een dijktraject wordt per aanliggend jachtveld maximaal twee keer per week betreden;
- Om het risico op verstoring van aangewezen vogelsoorten te beperken, is het bejagen en bestrijden van konijnen op dijktrajecten binnen het Natura 2000-gebied (bij het Dijkwater en bij de Preekhilpolder en de inlagen langs de N57) niet vrijgesteld.

Voor deze activiteit zijn er gegevens opgevraagd bij de Faunabeheereenheid Zuid-Holland. De volgende gegevens zijn aangeleverd:

- Er zijn geen geschoten konijnen geregisterd binnen het Natura 2000-gebied Grevelingen in de periode 2016/2021.
- Jaarrapportages 2016-2020 geven aan dat in 2019 drie konijnen zijn geschoten bij Goeree-Overflakkee (buiten Natura 2000-gebied).

Uit de jaarrapportages blijkt dat er tijdens de beheerplanperiode geen schadebestrijding van konijnen heeft plaatsgevonden binnen het Natura 2000-gebied Grevelingen. Alleen in 2019 zijn drie konijnen geschoten bij Goeree-Overflakkee, buiten het Natura 2000-gebied. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

Zoeken, rapen en behandelen van eieren van ganzen

Het zoeken, rapen en behandelen van eieren van ganzen is onder de volgende voorwaarden vrijgesteld:

- De handelingen worden in Zuid-Holland toegepast op nesten van Canadese ganzen, nijlganzen, Indische ganzen, grauwe ganzen, gedomesticeerde grauwe ganzen en brandganzen en in Zeeland alleen op nesten van Canadese ganzen, grauwe ganzen en gedomesticeerde grauwe ganzen;
- De handeling(en) vinden overdag plaats in de periode van 1 februari tot 15 april en worden in ruimte en tijd gefaseerd uitgevoerd. Dat betekent dat een locatie maximaal twee keer per week, en met een maximum van zes keer over de gehele periode, wordt betreden door maximaal 10 personen. Dit gebeurt zoveel mogelijk in aanwezigheid van de terreinbeheerder. Daarbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande wegen en paden;
- Om het risico op verstoring van aangewezen soorten broedvogels te beperken is het uitvoeren van de handeling(en) niet vrijgesteld binnen een straal van 100 meter van de bekende broedplaatsen van aangewezen soorten moerasbroedvogels (bruine kiekendief) en kustbroedvogels (kluut, bontbekplevier, strandplevier, grote stern, visdief en dwergstern). Dit risico wordt ter plaatse beoordeeld door de terreinbeheerder of aan de hand van een jaarlijkse inventarisatie van kwetsbare soorten broedvogels.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij de Faunabeheereenheid Zuid-Holland en OZHZ. Hierover zijn jaarrapportages beschikbaar van 2016 t/m 2020.

Voor deze activiteit is de volgende informatie verzameld:

- De gedragscodes worden nageleefd. De maatregelen worden benoemd in de jaarrapportages. Dit wordt gehandhaafd. De OZHZ geeft aan dat er geen overtredingen zijn gesignaleerd.
- De periode waarin eieren geraapt worden is grofweg van eind januari tot begin april.
- In het Natura 2000-gebied Grevelingen is één registratie van het behandelen van eieren van grauwe ganzen gedaan in het broedseizoen van 2021, dit betreft 28 eieren. In 2022 heeft de activiteit niet plaatsgevonden vanwege de vogelgriep.

Alleen in het broedseizoen van 2021 is één registratie van het behandelen van eieren gedaan. Verder is deze activiteit niet uitgevoerd sinds het ingaan van het beheerplan in de Grevelingen. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

Vangen en naderhand doden van ruiende ganzen

Het vangen en naderhand doden van ruiende ganzen in het Natura 2000-gebied Grevelingen is onder de volgende voorwaarden vrijgesteld:

- Het vangen en naderhand doden van ruiende ganzen wordt in Zuid-Holland toegepast bij nijlganzen, Canadese ganzen, Indische ganzen, grauwe ganzen en gedomesticeerde grauwe ganzen en in Zeeland alleen bij Canadese ganzen, grauwe ganzen en gedomesticeerde grauwe ganzen;
- b. Het vangen en naderhand doden van ruiende ganzen wordt uitsluitend uitgevoerd met toegestane vangmiddelen en op toegestane wijze. Hierbij is het gebruik van het geweer niet vrijgesteld;
- Het vangen van ruiende ganzen vindt overdag plaats in de periode van 15 juni tot 15 augustus en wordt gefaseerd in de tijd uitgevoerd. Dat betekent dat er maximaal twee keer per week wordt gevangen met een maximum van zes vangsten in de gehele periode. Het vangen en/of doden is alleen toegestaan tussen zonsopkomst en zonsondergang;
- De vangopstelling mag buiten de periode van 15 juni tot 15 augustus niet in het veld aanwezig zijn.
- Om het risico op verstoring van kolonies kustbroedvogels of grote slaapplekken, rustgebieden of hoogwatervluchtplaatsen van watervogels te beperken is het plaatsen van vangopstellingen op het slik bij Battenoord, op de zuidpunt van de Slikken van Flakkee, op Markenje, op de Slikken van Bommenede, op Dijkwater buitendijks en op Dwars in den Weg niet vrijgesteld.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij de Faunabeheereenheid Zuid-Holland en de OZHZ. Hierover zijn jaarrapportages beschikbaar van 2016 t/m 2020.

Voor deze activiteit is de volgende informatie verzameld:

- De gedragscodes worden nageleefd. De maatregelen worden benoemd in de jaarrapportages. Dit wordt gehandhaafd. De OZHZ geeft aan dat er tijdens deze beheerplanperiode geen overtredingen zijn gesignaleerd.
- Deze activiteit vindt plaats in de ruiperiode van 15 mei tot en met 31 juli.
- In het Natura 2000-gebied Grevelingen zijn geen ganzen gedood.

Uit de jaarrapportages blijkt dat er tijdens de beheerplanperiode geen vangen en naderhand doden van ruiende ganzen heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat deze activiteit volledig is afgenomen in omvang en intensiteit. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

Vangen van verwilderde katten, fretten en Amerikaanse nertsen

Het vangen van verwilderde katten, fretten en Amerikaanse nertsen in het Natura 2000-gebied Grevelingen is onder de volgende voorwaarden vrijgesteld:

- Het vangen van verwilderde katten, fretten en Amerikaanse nertsen wordt uitsluitend uitgevoerd met toegestane middelen en op toegestane wijze;

- De vangkooien worden dagelijks gecontroleerd;
- Eventuele bijvangsten worden vrijgelaten;
- Bij deze handeling is het gebruik van een geweer in het Natura 2000-gebied niet vrijgesteld.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij de Faunabeheereenheid Zuid-Holland en bij Staatsbosbeheer. Hierover zijn jaarrapportages beschikbaar van 2016 t/m 2020.

Voor deze activiteit is de volgende informatie verzameld:

- De gedragscodes worden nageleefd. De maatregelen worden benoemd in de jaarrapportages. Dit wordt gehandhaafd. De OZHZ geeft aan dat er tijdens deze beheerplanperiode geen overtredingen zijn signaleerd;
- SBB geeft aan dat verwilderde katten worden gevangen en naar een stichting worden gebracht, dit vindt heel af en toe plaats;
- De Faunabeheereenheid Zuid-Holland heeft geen fretten en of Amerikaanse nertsen gevangen sinds 2016.

Het blijkt dat er tijdens de beheerplanperiode bijna geen vangsten van verwilderde katten en geen vangsten van fretten en Amerikaanse nertsen hebben plaatsgevonden. Dit heeft erin geresulteerd dat deze activiteit sterk is afgenomen in omvang en intensiteit. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie worden uitgevoerd.

4.1.1.2 Recreatie

In het beheerplan is opgenomen dat op en langs water en platen verschillende vormen van recreatie plaatsvinden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen categorie 2 en 4, waarbij categorie 2 activiteiten worden vrijgesteld onder voorwaarden. Voor categorie 4 gelden mitigerende maatregelen. Ook gelden de voorwaarden uit het Toegangsbeperkingsbesluit voor alle recreatieve activiteiten.

Tabel 4-4. Overzicht van beoordeling van informatie over menselijke (recreatieve) activiteiten. Informatie is beoordeeld op basis van de volgende criteria; beschikbaarheid van informatie, in hoeverre deze de beheerplanperiode dekt, of er wijzigingen zijn (in ruimte, tijd, omvang en intensiteit), of de voorwaarden, voorschriften en/of mitigerende maatregelen worden nageleefd; A: informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, B: informatie is beschikbaar, maar is gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, C: geen informatie beschikbaar of onvoldoende voor een evaluatie van het beheerplan.

Nr	Recreatie	Informatiehouder	Cat.	Kwaliteit van informatie				
				Beschikbaarheid	Dekt beheerplanperiode	Dekt gebied	Wijzigingen	Naleving Voorwaarden
13	Recreatievaart > 15 kilometer per uur (jetski, waterski)	SBB, RWS en Watersportvereniging	2	B	B	B	B	B
14	Recreatievaart > 15 kilometer per uur (motorboten)	SBB, RWS Watersportverbond	2	B	B	B	B	B
15	Kitesurfen	Kitesurfvereniging	2	B	B	B	B	B
16	Recreatievaart: motorboten met vaarsnelheid < 15 kilometer per uur	SBB, Watersportverbond	4	B	B	B	B	B
17	Recreatievaart van windsurfers op de locaties Herkingen,	SBB, Watersportverbond	4	B	B	B	B	B

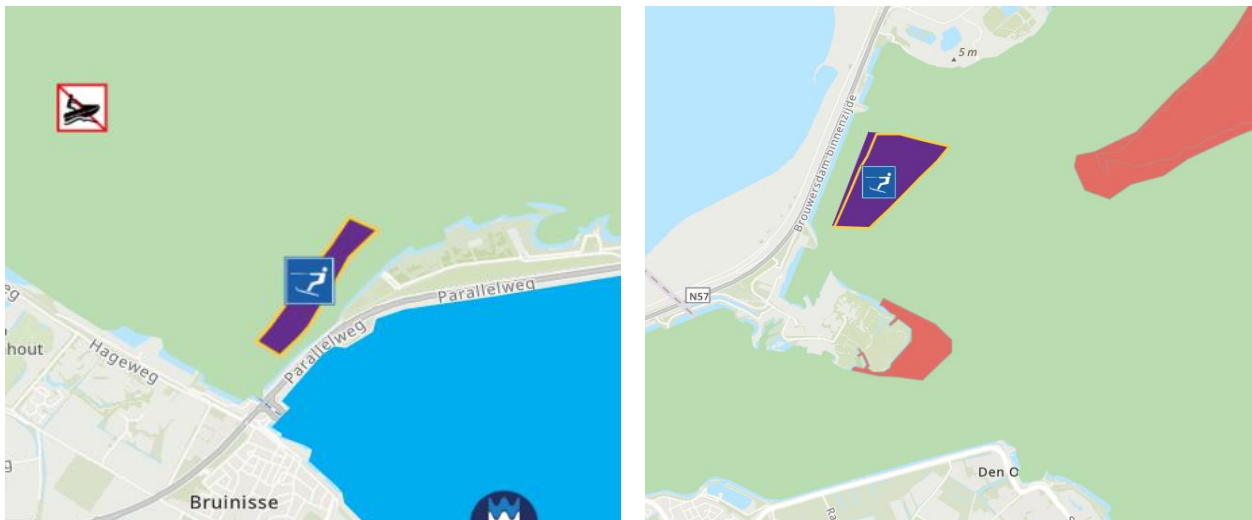
	Grevelingendam, Bruinisse, Ossehoek, zuidoostkant Brouwersdam en de Punt van Goeree							
18	Recreatievaart: kanoën en waterfietsen	SBB, Watersportverbond	4	B	B	B	B	B
19	Recreatievaart: steigerovernachtingen	SBB, Watersportverbond	4	B	B	A	B	B
20	Vrij ankeren van recreatievaart	SBB, Watersportverbond	4	B	B	B	B	A
21	Sportvisserij vanaf boot	SBB, Sportvisserijvereniging	4	B	B	B	B	C
22	Sportvisserij vanaf oever	SBB, Sportvisserijvereniging	4	B	B	B	B	C
23	Duiken op de op basis van de Algemene Verordening van het Natuur- en Recreatieschap de Grevelingen toegestane locaties	SBB	4	B	C	B	B	B
24	Recreatie: rondvaarten	SBB	4	B	B	A	B	B
25	Oeverrecreatie op stranden (incl. paardrijden)	SBB, Watersportverbond	4	B	B	B	B	B
26	Plaatbetredingen	SBB	4	B	B	B	B	B
27	Oeverrecreatie op dijken (wandelen, fietsen) en aangrenzende buitendijkse	SBB, Watersportverbond	4	B	B	B	B	B

Recreatievaart > 15 kilometer per uur (jetskiën en waterskiën)

Dit is een categorie twee activiteit. In de Grevelingen geldt op basis van Rijksregelgeving buiten de bestaande aangewezen snelvaargebieden een maximum toelaatbare vaarsnelheid van 15 kilometer per uur (besluit van 7 mei 1998 van de minister van Verkeer en Waterstaat).

Voor jetskiën en waterskiën gelden de volgende vrijstellingsvoorwaarden:

- Recreatievaart met jetski en waterskiën achter boten die harder gaan dan 15 kilometer per uur mag alleen plaatsvinden in de aangewezen gebieden (Figuur 4-1):
 - In de Grevelingen is sneller dan 15 kilometer per uur varen met een jetski alleen toegestaan in een zone tussen de Haven Springersdiep en Marina Port Zélande, nabij de Brouwersdam. Waterskiën is hier niet toegestaan.
 - Waterskiën is toegestaan in de zone tussen de Haven Springersdiep en Marina Port Zélande, nabij de Brouwersdam, en een zone nabij de Grevelingendam, zie ook de snelvaarkaart. Jetskiën in deze zones is niet toegestaan.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en Staatsbosbeheer. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Gedurende de beheerplanperiode is het waterskiën en jetskiën toegenomen. De aantallen zijn niet bekend (pers. comm. Watersportverbond en SBB, 2022);
- Op een goede dag zijn er ongeveer 10-15 waterskiërs en jetskiërs per dag aanwezig op het water (pers. comm. Watersportverbond, 2022);
- Deze activiteit wordt met name beoefend met goed weer en tijdens de zomer (pers. comm. Watersportverbond en SBB, 2022);
- Er vinden wel eens overtredingen plaats. Er wordt geschat dat er gedurende het seizoen een tiental overtredingen plaatsvinden (pers. comm. SBB, 2022);
- Er vindt weinig handhaving plaats (pers. comm. Watersportverbond, 2022).

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Recreatievaart > 15 kilometer per uur (motorboten)

Dit is een categorie twee activiteit. In de Grevelingen geldt op basis van Rijksregelgeving buiten de bestaande aangewezen snelvaargebieden een maximum toelaatbare vaarsnelheid van 15 kilometer per uur (besluit van 7 mei 1998 van de minister van Verkeer en Waterstaat).

Voor het varen met motorboten >15 km/uur gelden de volgende vrijstellingsvoorwaarden:

- Recreatievaart met motorboten die harder gaan dan 15 kilometer per uur mag volgens Rijksregelgeving alleen plaatsvinden in de aangewezen gebieden.
 - In de Grevelingen gaat het om een zone tussen de Haven Springersdiep en Marina Port Zélande, nabij de Brouwersdam en een zone nabij de Grevelingendam, zie Figuur 4-1;
 - Volgens de Provinciale Milieuverordening Zuid-Holland in het noordoostelijk deel van de Grevelingen verboden met een niet-elektrisch aangedreven motorboot sneller te varen dan 9 kilometer per uur.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het Watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- De recreatievaart is gedurende de beheerplanperiode toegenomen. Het is niet duidelijk in hoeverre de snelvaarders zijn toegenomen. In de Grevelingen geldt er een liggeldregeling waarbij er per jaar 6000 kaarten worden verkocht. Daarnaast zijn er ook nog mensen actief op het water die geen gebruik van de voorzieningen en zodoende geen liggeld betalen (pers. comm. Watersportverbond en SBB, 2022);
- Locaties snelvaartzones, zie Figuur 4-1.
- Er zijn meer motorboten aanwezig dan zeilboten;
- Van april tot oktober is het erg druk op het water. Buiten deze maanden is een enkeling actief op het water;
- Er vinden vaak overtredingen plaats waarbij boten buiten de snelvaartzones een te hoge snelheid varen. In het hoogseizoen zijn er dagelijks tientallen overtredingen.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Kitesurfen

Dit is een categorie twee activiteit. In de Grevelingen bevindt zich een kitesurflocatie aan de noordzijde van de Grevelingendam.

Voor kitesurfen gelden de volgende vrijstellingsvoorwaarden:

- Kitesurfen is binnen de Grevelingen alleen toegestaan aan de noordzijde van de Grevelingendam, binnen de gemarkeerde zone (zie paarse vlak Figuur 4-2) en binnen de periode 16 maart tot en met 31 oktober;
- De overheid is verantwoordelijk voor het aanbrengen van de markering, in de vorm van betonnen op de hoekpunten van de locatie en informatieborden voor de gebruikers op de kant, het onderhoud hiervan en de voorlichting naar de gebruikers toe. Indien de zone niet of onvoldoende wordt gemarkeerd vervalt vanuit de Wnb de toestemming om hier te kitesurfen en is de individuele kitesurfer in overtreding;
- Er kunnen vanuit andere wet- en regelgeving (bv. Gemeentelijke Algemene Plaatselijke Verordening of Binnenvaart Politierglement) voorwaarden dan wel beperkingen gesteld worden aan het kitesurfen op de aangegeven locatie.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij de kitesurfvereniging, SBB en OZHZ. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Het aantal kitesurfers bij de Grevelingendam is niet bekend. Bij goed weer zijn er meer kitesurfers dan er ruimte is op de aangewezen locatie;
- Alleen bij perfecte weersomstandigheden (voor kitesurfers) wordt er gekite. In de winterperiode is het niet toegestaan (pers. comm. Kitesurfvereniging), echter door het Watersportverbond wordt aangegeven dat er het gehele jaar door wordt gekite.
- Als de weersomstandigheden goed zijn dan is de aangewezen locatie zo druk dat de kitesurfers buiten de aangewezen locatie komen. OZHZ heeft een onderzoek gedaan naar kitesurfen buiten de aangewezen locatie, rapportage van dit onderzoek is nog niet ontvangen. De Slikken van Battenoord worden verstoord door kitesurfers als de weersomstandigheden goed zijn, daar zitten kustbroedvogels die er last van hebben;
- SBB, RUD en OZHZ handhaven deze activiteit. In de periode van 2016 tot en met juni 2022 zijn er door SBB bij 27 controlemomenten 3 processen-verbaal opgesteld voor het kitesurfen op een locatie waar dit niet is toegestaan.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

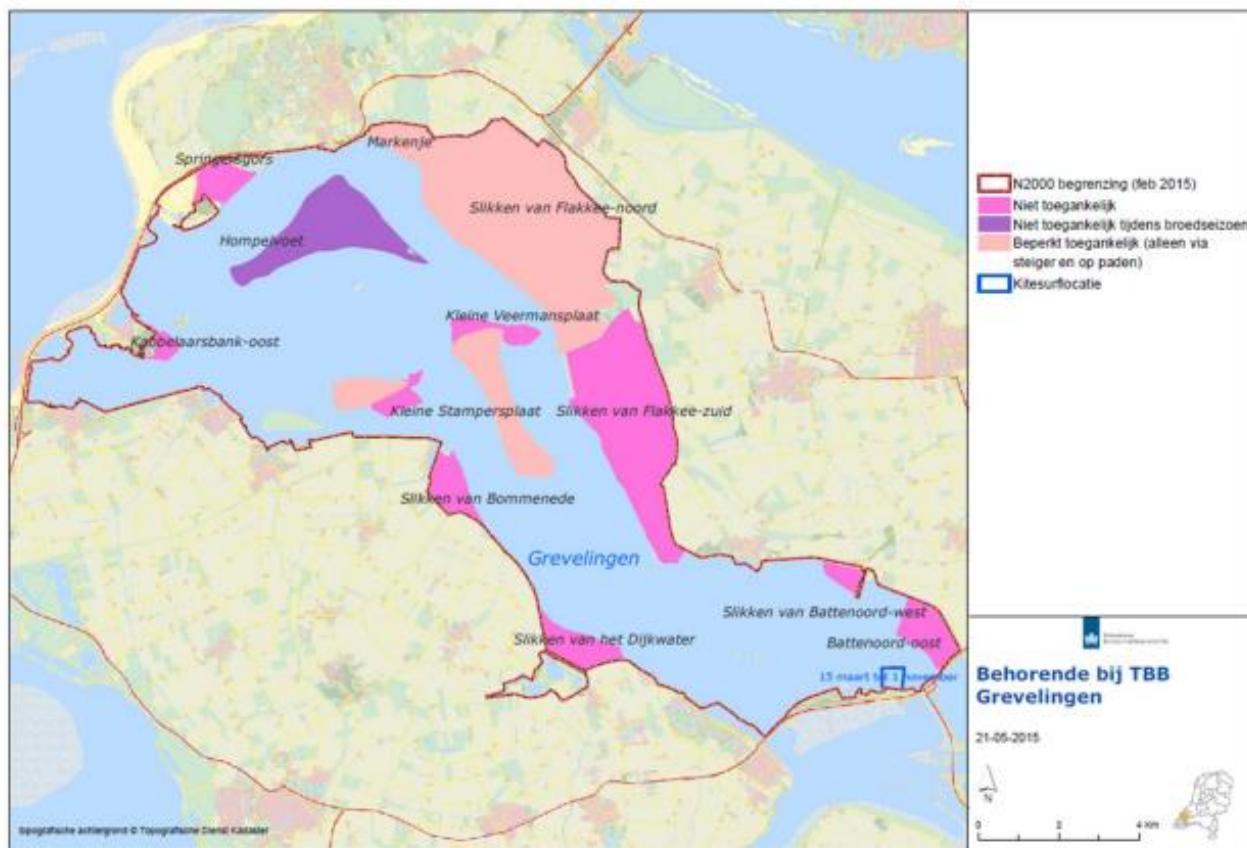

Figuur 4-2 Kitesurflocaties in de Grevelingen.

Recreatie op water en platen

Activiteiten die onder 'Recreatie op water en platen' vallen zijn allemaal categorie vier activiteiten. Deze activiteiten dienen zich te houden aan de beschreven voorwaarden en zoning uit de TBB (Figuur 4-3). De volgende activiteiten worden verder toegelicht in de onderstaande paragrafen:

- Recreatievaart: motorboten met vaarsnelheid < 15 kilometer per uur
- Recreatievaart: windsurfen op de locaties Herkingen, Grevelingendam, Bruinisse, Ossehoek, zuidoostkant Brouwersdam en de Punt van Goeree
- Recreatievaart: kanoën en waterfietsen
- Recreatievaart: steigerovernachtingen
- Recreatievaart: vrij ankeren
- Recreatie: rondvaarten
- Gebiedsbreed gebruik en autonome ontwikkeling recreatievaart
- Duiken op de op basis van de Algemene Verordening van het Natuur- en Recreatieschap de Grevelingen toegestane locaties
- Oeverrecreatie op dijken (wandelen, fietsen) en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen
- Oeverrecreatie op stranden (incl. paardrijden)
- Sportvisserij vanaf boot
- Sportvisserij vanaf oever
- Plaatbetreding

Figuur 4-3 Zoning in de TBB Grevelingen

Recreatievaart: motorboten met vaarsnelheid < 15 kilometer per uur

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- De recreatievaart is gedurende de beheerplanperiode toegenomen. Het is niet duidelijk in hoeverre de snelvaarders zijn toegenomen. In het Grevelingen geldt er een liggeldregeling waarbij er per jaar 6000 kaarten worden verkocht. Daarnaast zijn er ook nog mensen actief op het water die geen gebruik van de voorzieningen en zodoende geen liggeld betalen.
- Locaties snelvaartzones, zie Figuur 4-1. Hierbuiten dient langzamer gevaren te worden dan 15 km/uur. Het Watersportverbond geeft aan dat veel motorboten niet harder dan 12 km/uur kunnen varen.
- Van april tot oktober is het erg druk op het water. Buiten deze maanden is een enkeling actief op het water.
- Af en toe gaan er boten op land of leggen aan bij een TBB-gebied, waardoor er verstoring kan plaatsvinden. Van SBB is een overzicht van overtredingen ontvangen. In de periode van januari 2016 t/m juni 2022 zijn er 117 controles gedaan voor het betreden van TBB-gebieden. Daarbij zijn 3 waarschuwingen gegeven en 23 processen-verbaal opgesteld. Deze informatie is echter niet specifiek voor recreatievaart, maar voor alle betredingen in de gebieden. Het exacte aantal overtredingen door recreatievaart is daardoor niet bekend.
- Daarnaast zijn er door SBB waarschuwingen uitgedeeld en processen-verbaal opgesteld voor activiteiten zoals het niet hebben van een geldig klein vaarbewijs (1 proces-verbaal), het meerverbod negeren (2 waarschuwingen), het ligplaatsverbod negeren (10 waarschuwingen en 8 processen-verbaal) verbod voor motorschepen negeren (1 waarschuwing en 2 processen-verbaal)

en overschrijding van de toegestane snelheid (3 processen-verbaal). Dit is geen compleet overzicht aangezien het RUD en OZHZ geen informatie hebben aangeleverd over het aantal overtredingen.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Recreatievaart: windsurfen op de locaties Herkingen, Grevelingendam, Bruinisse, Ossehoek, zuidoostkant Brouwersdam en de Punt van Goeree

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- De exacte aantallen zijn onbekend, maar het zijn er veel (pers. comm. Watersportverbond en SBB, 2022).
- Er wordt voornamelijk gewindsurft met mooi weer in de zomerperiode.
- Er wordt gewindsurft bij Brouwersdam en Grevelingendam. Hier zit een surfshop en een zeil- en surfcentrum. Er worden veel lessen gegeven en er vinden wedstrijden plaats. Het Watersportverbond geeft aan dat er ook bij de haven van Bommenede bij het recreatiestrandje wordt gewindsurft.
- Er is veel sprake van verstoring, met name in de kwetsbare periode. Bij Battenoord en Markenje, in TBB-gebied en daarbuiten vinden veel overtredingen plaats. De windsurfers zijn meestal aanwezig in groepen en is er vaak sprake van meerdere overtredingen tegelijk. De exacte aantallen zijn onbekend.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Recreatievaart: kanoën en waterfietsen

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Waterfietsen komt vrijwel niet voor op het Grevelingen. Kanoën gebeurt regelmatig tijdens goed weer, met ongeveer tien tot twintig kanoërs per dag.
- Er wordt voornamelijk in de zomerperiode gekanoed van april tot oktober.
- Er wordt door het gehele gebied gekanoed, maar met name bij de verhuurlocaties.
- Overtredingen in TBB-gebied vinden plaats. Rietoevers worden gebruikt om de kano tegen op te trekken. Er wordt geen gebruik gemaakt van een steiger. Stukken met orchideeën kunnen hierdoor bijvoorbeeld beschadigd raken en verdwijnen. Van SBB is een overzicht van overtredingen ontvangen. In de periode van januari 2016 t/m juni 2022 zijn er 117 controles gedaan voor het betreden van TBB-gebieden. Daarbij zijn 3 waarschuwingen gegeven en 23 processen-verbaal opgesteld. Deze informatie is echter niet specifiek voor recreatievaart, maar voor alle betredingen in de gebieden. Het is niet duidelijk hoeveel overtredingen er door kanoën en waterfietsen plaatsvinden.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

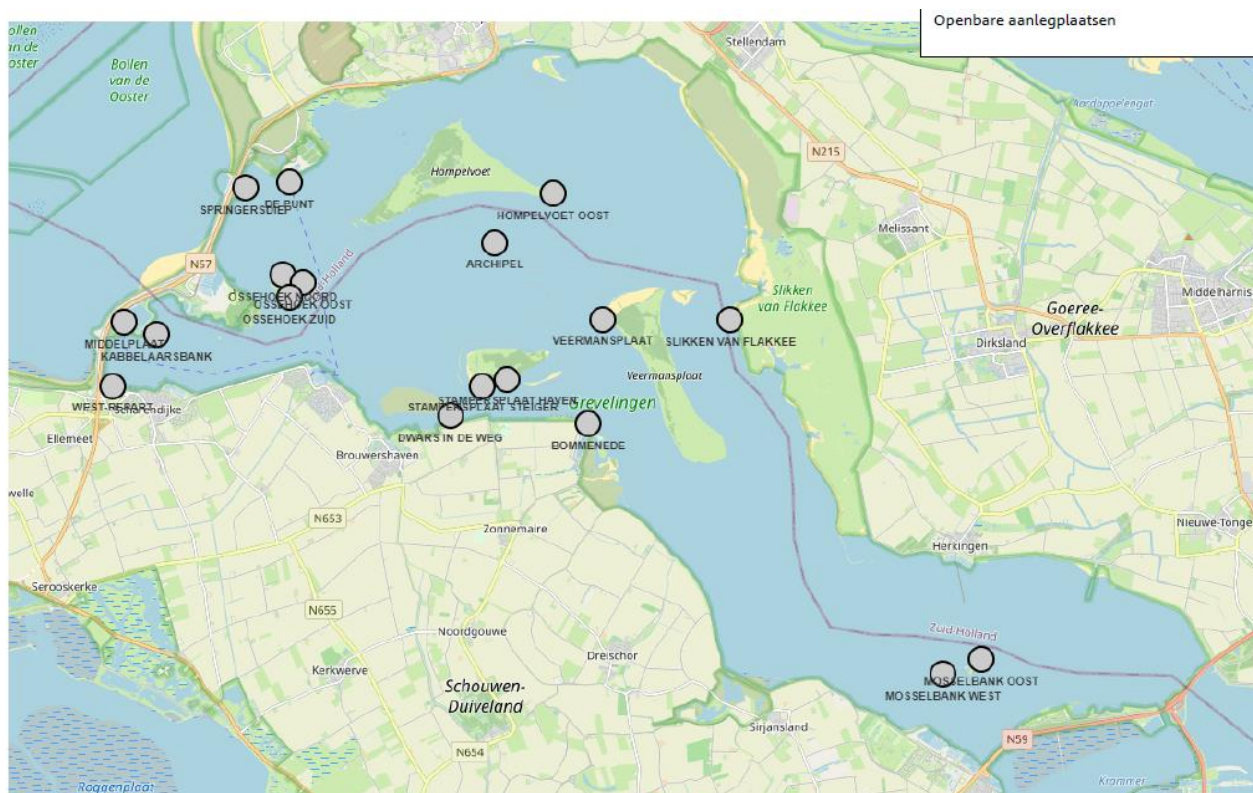
Recreatievaart: steigerovernachtingen

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- In het Grevelingenmeer geldt een liggeldregeling die wordt geïnd door SBB. Per jaar worden er minimaal 6000 kaarten verkocht voor steigerovernachtingen. Dit betreft meestal een week- of jaarkaart.

- De belangrijkste periode is april-oktober, buiten deze maanden zijn er weinig steigerovernachtingen;
- Er zijn twee varianten van steigerovernachtingen: havens (zoals gemeentes) en openbare aanlegplaatsen (beheerder SBB). Op een drukke avond leggen er honderden boten aan bij steigers, dus ongeveer twee/driehonderd per nacht;
- Er is een kaart met aanlegplaatsen, zie Figuur 4-4;
- Er komen veel overtredingen voor in verschillende vormen: niet betalen, te lang blijven liggen (je mag maximaal 3 dagen blijven), veel overlast op de vaste wal, tentjes, kampvuur, veel houtspikkelen/bomenkap, afval, feesten op een eiland, lozen van afvalwater (toilet). De exacte aantallen voor steigerovernachtingen zijn niet bekend. De druk op de eilandjes wordt bepaald door lengte van de steiger. Gevoelige eilandjes hebben kortere steigers, wat blijkt te werken. De excessen zorgen juist voor verstoring.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Figuur 4-4 Openbare aanlegplaatsen en rondvaartroutes in de Grevelingen.

Recreatievaart: vrij ankeren

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Het is niet bekend hoeveel vrij ankeren er plaatsvindt.
- De drukte van recreatievaart en zodoende het vrij ankeren vindt met name plaats in de zomerperiode.
- Er mag overal vrij geankerd worden, behalve in havens, vaargeulen en TBB-gebieden. Rondom de eilandjes komt het veel voor en in zones waar SBB het liever niet ziet gebeuren (Veermansplaat of bij de Stampersplaats). Het Watersportverbond geeft aan dat het ook gebeurt bij de Mosselbank en

Hompelvoet, hier gaat het om circa 20 boten. Een compleet beeld van het totaal aantal op het hele Grevelingenmeer is niet bekend.

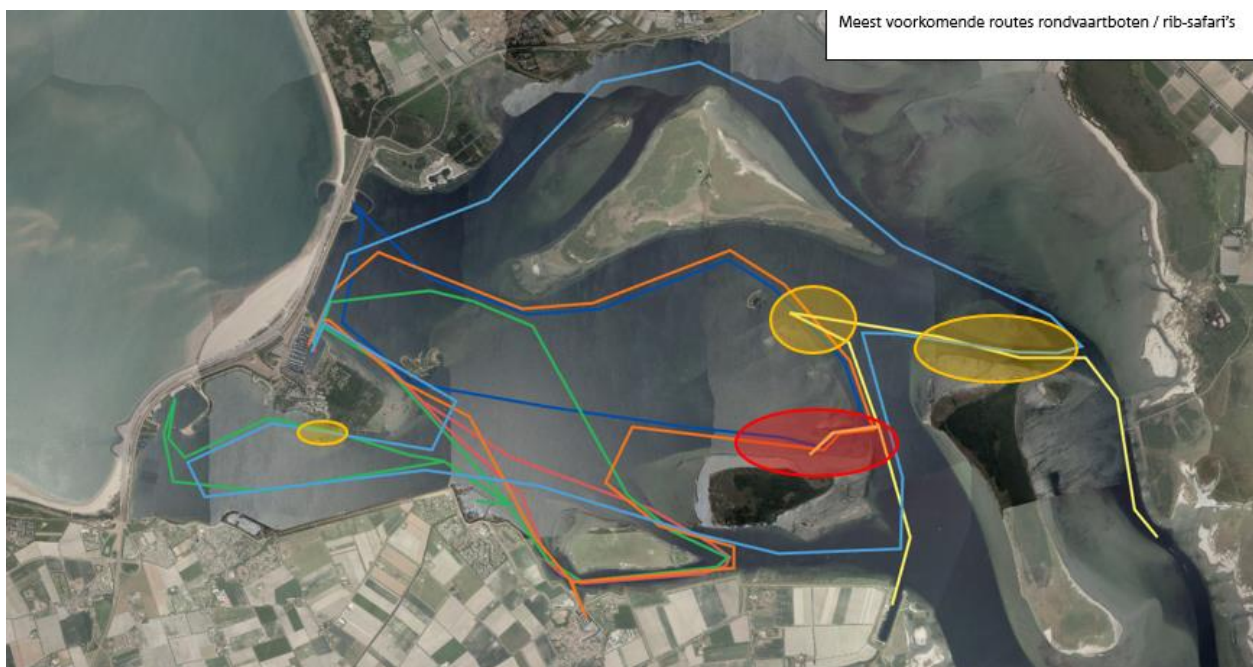
- Er vinden wel overtredingen plaats, maar niet in TBB-gebieden. Overtredingen worden gelogd in het BOA registratiesysteem, zie het overzicht strafbare feiten Grevelingenmeer 1 jan 2016 t/m 28 juni 2022.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Recreatie: rondvaarten

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Er zijn twee grote rederijen met een schip van >150 personen en een aantal bedrijven (+/-10) die kleine rondvaarten doen. Er is ook een zeehondsafari en excursieboot van SBB. Aantallen zijn lastig in te schatten, maar meer dan zes rondvaarten tegelijk vinden meestal niet plaats;
- De rondvaarten vinden plaats in april-oktober, zowel doordeweeks als in het weekend;
- Er is een kaart met locaties en routes van de rondvaarten, zie Figuur 4.5.
- Er wordt volgens SBB op een aantal locaties structureel te dicht bij zeehonden gevaren (Figuur 4-5). Bij de stampersplaat is regelmatig sprake van verstoring. Bij de Grevelingen – Archipel, de Middelplaat en ten noorden van de Veermansplaat is soms sprake van verstoring.
- SBB verleent vergunningen en kan dus eisen stellen en afspraken maken. Verstoring vindt plaats, maar vaak niet in de vorm van een echte overtreding.

Figuur 4-5 Routes van de rondvaartboten en locaties waar zeehonden verstoord worden. Rood is regelmatig verstoring en oranje is soms verstoring (bron: SBB).

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Duiken op de op basis van de Algemene Verordening van het Natuur- en Recreatieschap de Grevelingen toegestane locaties

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- In 2011 is gebleken dat er jaarlijks 800.000 duiken worden gemaakt in heel Zeeland. Ongeveer 55-60% vinden plaats in het Grevelingenmeer. Het is niet bekend of er sinds 2016 een toename is, dit is niet meer onderzocht, maar het lijkt drukker bij de duikplekken;
- Er wordt het hele jaar gedoken, maar het merendeel vindt plaats in de periode eind april tot eind september;
- Er is een kaart met de toegestane duiklocaties in het Grevelingenmeer. De hotspots zijn Dreischor, Den Osse, Scharendijke, Preekhil, Westrepar, Bommenede;
- SBB geeft aan dat het qua overtredingen waarschijnlijk meevalt. Soms wordt er gedoken in de vaargeul, dat mag niet. Bij Bommenede zijn er overtredingen die tot gevaarlijke situaties kunnen leiden in de vaargeul.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Oeverrecreatie op dijken (wandelen, fietsen) en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- In 2019 is door nbtc een bezoekersonderzoek uitgevoerd, Hieruit is gebleken dat er in de Brouwersdam 1,5-1,75 miljoen bezoeken door Nederlanders hebben plaatsgevonden. In de Grevelingendam waren dit er 0,75-1 miljoen en op de recreatie-eilandjes waren dit er 0,25-0,5 miljoen. Dit onderzoek heeft zich beperkt tot Nederlandse bezoekers en omvat dus niet het totaal aantal bezoekers in het gebied. Verder is niet bekend waar deze bezoeken hebben plaatsgevonden waardoor de exacte aantallen voor deze activiteit niet bekend zijn. Nadruk van de drukte ook in april-oktober, echter wordt het gebied het gehele jaar door gebruikt;
- Er vinden veel overtredingen plaats in de vorm van kampvuren, wildkamperen, afval, openbare dronkenschap, illegale feesten etc. In TBB-gebieden worden er andere overtredingen geconstateerd, bijvoorbeeld mensen die in de broedgebieden komen, bushcraften, loslopende honden, brommers over het fietspad, mensen die buiten de paden treden en stroperij. Staatsbosbeheer heeft informatie aangeleverd over het aantal overtredingen en het type overtredingen. Hier zijn echter geen locaties aan gekoppeld waardoor er per recreatietype geen gedetailleerde informatie kan worden gegeven over de overtredingen.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Oeverrecreatie op stranden (incl. paardrijden)

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- In 2019 is door nbtc een bezoekersonderzoek uitgevoerd, Hieruit is gebleken dat er in de Brouwersdam 1,5-1,75 miljoen bezoeken door Nederlanders hebben plaatsgevonden. In de Grevelingendam waren dit er 0,75-1 miljoen en op de recreatie-eilandjes waren dit er 0,25-0,5 miljoen. Dit onderzoek heeft zich beperkt tot Nederlandse bezoekers en omvat dus niet het totaal aantal bezoekers in het gebied. Verder is niet bekend waar deze bezoeken hebben plaatsgevonden waardoor de exacte aantallen voor deze activiteit niet bekend zijn.
- Nadruk van de drukte ook in april-oktober, echter wordt het gebied het gehele jaar door gebruikt.

- Er vinden veel overtredingen plaats in de vorm van kampvuren, wildkamperen, afval, openbare dronkenschap, illegale feesten etc.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie deels mogelijk.

Sportvisserij vanaf boot

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij SBB, OZHZ, RUD Zeeland en Sportvisserij WNZ Controle & Handhaving. Op het moment van schrijven is de informatie van Sportvisserij WNZ, RUD Zeeland en OZHZ niet ontvangen. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- De exacte aantallen zijn onbekend, door SBB wordt geschat dat er per dag ongeveer vijf vissersboten actief zijn. Er is een aantal boten die groepen meenemen om te vissen. De grootte van de groepen zijn onbekend;
- Vissen vanaf de boot vindt voornamelijk plaats tijdens opkomend tij;
- Deze activiteit vindt met name plaats bij de Brouwersdam (Brouwersspuisluis);
- Er wordt voornamelijk op zeebaars gevist.
- Overtredingen voor de hengelsport betreffen vissen zonder vispas, met meer dan twee hengels vissen en het meenemen van onvolwassen vis (lengte). Het is niet duidelijk hoeveel overtredingen er zijn.

Door de afwezigheid van essentiële informatie over de intensiteit, omvang, tijd en ruimte is een ecologische evaluatie maar deels mogelijk.

Sportvisserij vanaf oever

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij SBB, OZHZ, RUD Zeeland en Sportvisserij WNZ Controle & Handhaving. Op het moment van schrijven is de informatie van Sportvisserij WNZ, RUD Zeeland en OZHZ niet ontvangen. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Door SBB wordt geschat dat er bij goede omstandigheden ongeveer 10-15 vissers aanwezig zijn op de oevers;
- Er wordt met name bij de Brouwerssluis gevist;
- De overtredingen die plaatsvinden betreffen het vissen zonder vispas, met meer dan twee hengels vissen, het meenemen van onvolwassen vis (lengte). Het is onduidelijk hoeveel overtredingen er plaatsvinden;
- Vanaf de kant wordt er veel gevist op krabben. Families komen naar de Grevelingen toe om gezamenlijk deze activiteit te beoefenen en mogelijk ook de krabben te verkopen. Hier wordt op gehandhaafd, echter is het onduidelijk hoeveel overtredingen er plaatsvinden. Een groot deel wordt ook verkocht, maar dit is bijna niet te traceren. Op een goede dag zijn er wel 40 tot 50 man op krabben aan het vissen, waarbij er honderden kilo's aan krabben in beslag wordt genomen. Deze activiteit gebeurt al sinds 15 jaar op kleine schaal, maar de afgelopen beheerplanperiode lijkt deze activiteit te zijn toegenomen.

Door de afwezigheid van essentiële informatie over de intensiteit, omvang, tijd en ruimte is een ecologische evaluatie maar deels mogelijk.

Plaatbetreding

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij het Watersportverbond en SBB. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Plaatbetredingen komen met name voor in de zomer;
- Er zijn openbare aanmeerplaten; hier wordt veelvuldig gebruik van gemaakt;

- Overtredingen vinden nauwelijks plaats. Als er wel een overtreding plaatsvindt gebeurt dit meestal door toeristen. Overal houden mensen zich aan de TBB-gebieden. De markeringen zijn goed aangegeven.

Doordat de aangeleverde gegevens en inzichten zijn gebaseerd op anekdotische informatie is een ecologische evaluatie maar deels mogelijk.

4.1.1.3 Visserij (beroepsmatig)

In het beheerplan is beroepsvisserij met vaste vistuigen opgenomen als categorie 4. Voor categorie 4 gelden mitigerende maatregelen.

Tabel 4-5. Overzicht van beoordeling van informatie over beroepsmatige visserijactiviteiten. Informatie is beoordeeld op basis van de volgende criteria; beschikbaarheid van informatie, in hoeverre deze de beheerplanperiode dekt, of er wijzigingen zijn (in ruimte, tijd, omvang en intensiteit), of de voorwaarden, voorschriften en/of mitigerende maatregelen worden nageleefd; A: informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, B: informatie is beschikbaar, maar is gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, C: geen informatie beschikbaar of onvoldoende voor een evaluatie van het beheerplan.

Nr	Activiteit	Informatiehouder	Cat.	Kwaliteit van informatie				
				Beschikbaarheid	Dekt beheerplanperiode	Dekt gebied	Wijzigingen	Naleving Voorwaarden
28	Beroepsvisserij met vaste vistuigen	RVO	4	A	B	A	B	B

Beroepsvisserij met vaste vistuigen

Dit is een categorie vier activiteit. In de Grevelingen wordt met vaste vistuigen gevist. Er wordt gevist met hokfuiken, schietfuiken, kubben en korven.

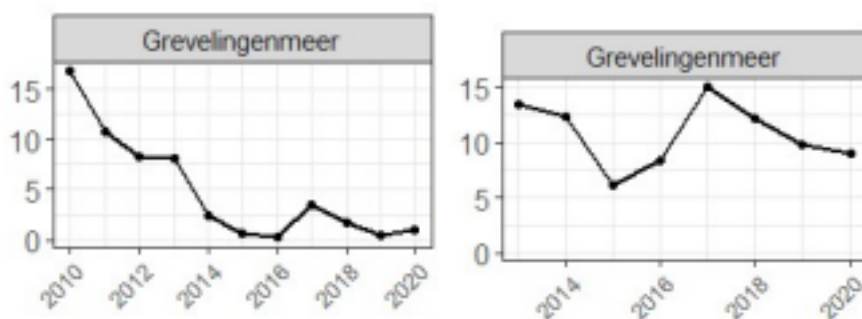
Voor de beroepsvisserij gelden de volgende mitigerende maatregelen:

- Niet selectieve vismethoden of vismethoden waar bijvangsten (aangewezen vogelsoorten) de dood vinden zijn niet toegestaan. Dit betekent dat beroepsvisserij niet met staandwant en/of hoekwant mag worden bedreven;
- Om te voorkomen dat zeehonden verstrikt raken in hokfuiken, waardoor ze kunnen verdrinken, dient een keerwant in de hokfuik aanwezig te zijn;
- In ruimte en tijd gelden er eveneens beperkingen. Er mag vanwege de rust voor broedende, ruiende en/of overwinterende vogels jaarrond niet gevist worden in de nabijheid van kwetsbare gebieden voor vogels. Dit is geregeld door het Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) voor de meest kwetsbare gebieden voor verstoring ook van toepassing te laten zijn voor de beroepsvisserij in de Grevelingen.

Informatie over deze activiteit is opgevraagd bij RVO. Voor deze activiteit zijn de volgende gegevens verzameld:

- Er zijn zeven beroepsvisserij actief die vissen op aal en schaaldieren met fuien, kisten, kubben en kreeftenkorven;
- Er zijn vergunningen uitgegeven door RVO voor drie vormen visserij: oester-, kreeft/paling- en mosselvisserij (vanuit een mosselhangcultuur);
- Er vindt een experiment plaats in het Grevelingenmeer van de beroepsvisserij om mosselzaad in te vangen en verder op te kweken in een mosselzaadvanginstallatie (MZI) en mosselhangcultuur (MHC);
- In 2021 is er naar schatting 188 kg paling gevangen en in 2022 (tot oktober) 32 kg.

- Aal mag tussen 1 december en 31 augustus wel gevangen worden en dus van 1 september tot 30 november niet op grond van artikel 32a Uitvoeringsregeling visserij. Zeekreeften (Oosterschelde-kreeften) mogen op grond van artikel 57a Uitvoeringsregeling Visserij slechts gevangen worden tussen de laatste donderdag van maart en 15 juli;
- Alleen voor de aal/paling geldt er een wettelijke verplichting om vangstopgave te doen. Naast de aalvangst zelf moeten ook de aantallen vistuigen worden opgegeven. Gegevens over het aantal visuren zijn niet bekend. Wageningen Marine Research (WMR) heeft voor de Grevelingen de vangsten en de inspanning in kaart gebracht voor de periode 2010 – 2020 (Hammen et al., 2021, zie Figuur 4-6). Team Uitvoering visserijregelingen heeft geen inzicht in hoe vaak er wordt gevist en met hoeveel vistuigen (visserij effort) door de betreffende beroepsvissers. Er zijn voor bepaalde vissoorten of gebieden wettelijk vastgestelde “gesloten” periodes waarin de visserij niet is toegestaan op deze soort. Sommige vissers kunnen in deze periode wel worden ingezet om te vissen in het kader van onderzoek;

Figuur 4-6 Het aantal aalvangst (in tonnen) (retained catches) per jaar voor de Grevelingen (links). Het aantal palingfuikinspanning x1000 (in aantal fuikweken, verschillende soorten fuiken bij elkaar genomen) (number of fyke weeks) voor de Grevelingen en jaar (rechts)(uit Hammen et al., 2021

- De Grevelingenvissers mogen naast aal ook op zeekreeften vissen. Daarbij mogen zij mee-gevangen Chinese wolhandkrabben en zeesterren behouden. Team visserijregelingen heeft geen vangstgegevens van zeekreeften in de Grevelingen. De Grevelingenvissers exploiteren ook een experimentele mosselzaadinvanginstallatie en het ingevangen mosselzaad wordt vervolgens verder opgekweekt in de waterkolom tot een marktwaardig product. Een deel van de Grevelingenvissers met aal en zeekreeftenrechten is ook oesterkweker (huurt oesterpercelen van de Staat).
- In de Grevelingen vindt een periodieke loting plaats wie in welk gebied mag vissen. De begrenzing van deze visgebieden hebben de vissers zelf gedaan;
 - Er wordt niet gevist in gebieden waar een toegangsbeperkingsbesluit van toepassing is;
 - Verder is visserij niet toegestaan in de surfgebieden zoals Punt-Springersdiep en Kabellaarsbank, met uitzondering van een strook van 50 meter langs de noordelijke havendam van de haven Springersdiep;
 - Van 1 april tot en met 1 augustus mag er niet in een gebied binnen een straal van 500 meter vanaf de vogelkolonie langs de zuidelijke oever van het eiland “Hompelvoet” gevist worden;
- De handhaving voor beroepsvisserij ligt bij OZHZ, RUD en NVWA. OZHZ geeft aan dat zij het idee hebben dat er niet goed gecontroleerd wordt op beroepsvisserij. OZHZ geeft aan dat visserij een echt probleem is op de Grevelingen.

Gegevens over de activiteit zijn bekend. Het lijkt dat de omvang (tonnen vis) en intensiteit (visuren) van de palingvisserij sinds 2017 is afgenomen in de Grevelingen. De handhavende partij geeft aan dat er niet goed

gecontroleerd wordt op beroepsvisserij en dat er stroperij plaatsvindt in het gebied. Gebaseerd op de beschikbare informatie kan een ecologische evaluatie deels worden uitgevoerd.

4.1.1.4 Vergunningsplichtige activiteiten (categorie 3)

Gedurende de beheerplanperiode zijn er 14 vergunningen uitgegeven. Vergunnende instanties betreffen Omgevingsdienst Haaglanden (ODH), RWS, LNV. Onderstaand is een overzicht gegeven van de verleende vergunningen:

Vanuit ODH zijn er zes vergunningen verleend:

- Windenergie
 - Opschalen Windpark Piet de Wit - Grote Adriana Theodorapolder te Ooltgensplaat
 - Windpark Suyderlandt- Zuiderlandsezeedijk Zuidrand eiland Goeree-Overflakkee te Oude Tonge
- Natuur- en recreatie ontwikkeling
 - Versterken natuurgebied Slikken van Flakkee als natuur- en recreatiegebied
 - Natuurgebied Slikken van Flakkee - Het uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen genoemd in het Natura 2000 ontwerpbeheerplan "Deltawateren 2015-2021 Grevelingen" en recreatieve inrichtingsmaatregelen
 - Vogeleilanden Grevelingen - het vormgeven en op hoogte brengen van eilanden voor kustbroedvogels
 - Het toetsen van een concept-voortoets m.b.t. visserij wolhandkrab Stellendam

Vanuit RWS zijn er vijf vergunningen verleend in het kader van de Waterwet:

- Beroepsvisserij
 - Vereniging van beroepsvissers De Grevelingen Vergunningaanvraag mzi-mhc Grevelingenmeer
- Evenement
 - P. Meuzelaar Royal Spring Cup Grevelingenmeer / Reede van Brouwershaven 21-04-2018 t/m 22-04-2018
- Gebiedsontwikkeling
 - B. Prkic Aanvraag golfslagwering WSV Battenoord Grevelingenmeer 05-11-2018 t/m 19-11-2018
 - Aanvraag van Stichting RTM Museum t.b.v. plaatsen van een tijdelijke busloods, locatie De Noordzee - De Grevelingenmeer van 01-04-2019 t/m 01-04-2024
- Baggeren en storten
 - WSV Herkingen baggeren vaargeul Herkingen en verspreiden baggerspecie in stortvak G01 Grevelingenmeer 01-10-2020

Vanuit LNV zijn er drie vergunningen verleend in het kader van de Wnb:

- Zandsuppletie en zandwinning
 - NB-wet 1998; art. 19d vergunning; Zandmotor Delflandse kust
 - Zandwinning Noordzee; verlening vergunning
- TBB
 - Toegangsbeperkingsbesluit Grevelingen

Staatsbosbeheer (SBB) verleent vergunningen (anders dan Wnb vergunningen) voor recreatieve activiteiten in de Grevelingen. SBB is verantwoordelijk voor en geeft de volgende vergunningen af:

- Algemene verordening groengebied (ook handhaving)
- Standplaatsvergunningen

- Liggeldregeling voor boten. Voor aanmeren en ankeren in de Grevelingen is een liggeldkaart nodig, welke bij jachthavens of bij SBB te koop is
- Toetsing van alle evenementen. Vooral op de Ventestandplaats vinden veel evenementen plaats.
- Alle rondvaartboten, sloepverhuur en kitesurfers moeten bij SBB een vergunning aanvragen. Sinds 2018 wordt hiervan een lijst bijgehouden.

4.1.2 Ontbrekende data/informatie en aanbevelingen

4.1.2.1 Monitoring van menselijk activiteiten

Voor de volgende activiteiten geldt dat de monitoringsgegevens (intensiteit, locatie, datum, etc.) van de activiteit grotendeels ontbreken:

- Bestaande lozingen
- Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer
- Recreatievaart > 15 kilometer per uur (motorboten)
- Recreatievaart > 15 kilometer per uur (jetskiën en waterskiën)
- Recreatievaart: motorboten met vaarsnelheid < 15 kilometer per uur
- Recreatievaart: windsurfen op de locaties Herkingen, Grevelingendam, Bruinisse, Ossehoek, zuidoostkant Brouwersdam en de Punt van Goeree
- Recreatievaart: kanoën en waterfietsen
- Recreatievaart: steigerovernachtingen
- Recreatievaart: vrij ankeren
- Recreatie: rondvaarten
- Gebiedsbreed gebruik en autonome ontwikkeling recreatievaart
- Duiken op de op basis van de Algemene Verordening van het Natuur- en Recreatieschap de Grevelingen toegestane locaties
- Oeverrecreatie op dijken (wandelen, fietsen) en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen
- Oeverrecreatie op stranden (incl. paardrijden)
- Sportvisserij vanaf boot
- Sportvisserij vanaf oever
- Plaatbetreding

Aanbeveling

Voor bovenstaande recreatieactiviteiten geldt dat er geen structurele monitoring van de frequentie en locaties plaatsvindt. Er is zoveel mogelijk geprobeerd om nog aanvullende gegevens op te vragen bij verschillende instanties zoals, verenigingen, bonden en handhaving, welke inzicht kunnen geven in de omvang en intensiteit van de genoemde activiteiten plaatsvinden. Dit heeft weinig informatie opgeleverd omdat er geen goed registratiesysteem bestaat waardoor de omvang en intensiteit van de activiteiten niet compleet is en hierdoor onvoldoende informatie beschikbaar is voor een ecologische evaluatie. Voor de volgende beheerplannen wordt er daarom aanbevolen om een structureel monitoringsprogramma op te zetten om alle typen van menselijk gebruik beter in beeld te brengen.

4.1.2.2 Overtredingen

Om na te gaan of de voorwaarden die gesteld worden aan activiteiten onder categorie 2 en de mitigerende maatregelen onder categorie 4 in acht worden genomen, is het van belang om een goede registratie bij te houden over de overtredingen die plaatsvinden. Deze registratie wordt uitgevoerd door de OZHZ en SBB. Vanwege de privacywetgeving is het niet mogelijk om de gegevens openlijk te delen. Wel worden er jaarrapportages opgesteld, echter kan hier onvoldoende informatie uit gehaald worden ten behoeve van een ecologische evaluatie.

SBB heeft in de periode 2016 tot en met juni 2022 1939 controlemomenten uitgevoerd in de Grevelingen. Tijdens deze momenten zijn er 537 waarschuwingen gegeven en 280 processen-verbaal opgesteld. De informatie over de overtredingen wordt geregistreerd onder subgroepen (zoals afval, verdachte situatie en Natura 2000 gebiedsbescherming). Deze zijn vervolgens onderverdeeld in subgroepen (zoals zich zonder toestemming bevinden in het gebied, dieren opzettelijk verstoren en hond achter dier). De informatie is op een beperkt detailniveau waardoor hier onvoldoende informatie uit gehaald kan worden ten behoeve van een ecologische evaluatie.

Aanbeveling

Aanbevolen wordt om de overtredingsinformatie op te vragen en alle persoonsgevoelige informatie uit de dataset met overtredingen te (laten) halen en alleen informatie over de locatie, hoofdgroep wetgeving, subgroep, gedraging en constatering vrij te geven. Hierbij is de beschikbaarheid van de gegevens over de gehele beheerplanperiode noodzakelijk. Alternatief kan een jaarlijkse rapportage worden opgesteld met een geanonimiseerd overzicht van overtredingen. Echter aangezien een rapportage vaak een samenvatting geeft, is voor een ecologische evaluatie inzicht in de gehele dataset nodig.

4.1.2.3 Jacht

Jacht in het Natura 2000-gebied Grevelingen is niet vrijgesteld onder voorwaarden en is daarmee een vergunningsplichtige activiteit. Bij geen van de vergunnende instanties is een vergunning voor jacht aangevraagd. Echter heeft de Faunabeheereenheid Zuid-Holland wel registraties van jacht ontvangen. De Faunabeheereenheid geeft aan dat een jager zelf moet beoordelen of zijn activiteit effect heeft op de natuur. Doen ze dat niet dan hebben ze een groot risico dat ze door een handhavende partij worden gecontroleerd en mogelijk beboet.

Aanbevelingen

Aanbevolen wordt dat er door een onafhankelijke partij een beoordeling wordt gedaan welke dieren en hoeveel dieren er geschoten mogen worden in het Natura 2000-gebied Grevelingen. Dit moet jaarlijks opnieuw geïnventariseerd worden. De activiteit zou verder vergunningplichtig dienen te blijven en op basis van deze beoordeling bepaald worden onder welke voorwaarden deze eventueel mag plaatsvinden.

4.1.3 Advies Nee-lijst en nieuwe activiteiten

4.1.3.1 Advies nee-lijst

Tijdens het opstellen van het beheerplan voor het Natura 2000-gebied Grevelingen zijn er menselijke activiteiten geïdentificeerd die kunnen plaatsvinden zonder mitigerende maatregelen, voorwaarden of vergunningen. Deze activiteiten zijn overzichtelijk gemaakt in de 'Nee-lijst' (zie Bijlage A2). Tijdens de data-inventarisatie en procesevaluatie is er getracht om antwoord te krijgen op de volgende vraag:

Zijn er activiteiten op de "nee-lijst" die nu mogelijk toch significante gevolgen hebben?

(Door bijvoorbeeld wijzigingen in aard, omvang, intensiteit, plaats en duur of door nieuwe inzichten in de beoordeling van effecten of vanwege cumulatieve effecten).

De geïnterviewde partijen voor deze activiteiten zijn de Provincie Zuid-Holland, OZHZ, Waterschap Hollandse Delta, SBB en RWS. Deze partijen geven aan dat er van de 'Nee-lijst' activiteiten geen data of informatie beschikbaar is. Wel is er door deze partijen per activiteit aangegeven of ze zijn afgenomen, gelijk gebleven of toegenomen tijdens de beheerplanperiode, zie bijlage A2.

De activiteit die het meest is toegenomen gedurende de beheerplanperiode is 'verblijfrecreatie, buiten begrenzing, bungalowpark, (mini)campings'. De activiteiten suppen (nieuwe activiteit) en kanoën zijn hierdoor ook sterk toegenomen. Het is belangrijk om meer inzicht te krijgen in deze activiteiten om te

beoordelen of deze activiteiten een mogelijk (significant) effect hebben op de natuurdoelstellingen voor de Grevelingen.

4.1.3.2 Nieuwe activiteiten

In de evaluatie van het beheerplan dienen niet alleen de activiteiten die in het beheerplan beschreven zijn geëvalueerd te worden, maar moet ook rekening worden gehouden met nieuwe activiteiten die zich gedurende de looptijd van het beheerplan hebben voorgedaan.

Daarom is het voor de evaluatie van belang om een overzicht te hebben van de nieuwe activiteiten en de aard, omvang, tijdstip, duur en planning van in de huidige beheerplanperiode nieuwe activiteiten, evenals plannen en/of projecten in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb). Het is mogelijk dat de nieuwe activiteiten vergunde activiteiten betreffen. In het geval van vergunde activiteiten is het van belang om inzicht te krijgen hoeveel Wnb-vergunningen zijn verleend en of er overtredingen hebben plaatsgevonden.

Tijdens de data-inventarisatie en interviews zijn de volgende nieuwe activiteiten geïdentificeerd:

- Drones
- Suppen
- Vissen op krabben

Door de handhavende partijen wordt aangegeven dat suppen verstoring kan zijn, aangezien er overtredingen plaatsvinden in de TBB-gebieden.

Het vissen op krabben gebeurt al 15 jaar, maar lijkt toe te zijn genomen in de afgelopen beheerplanperiode. Er is met name angst voor sociale veiligheid, aangezien het hier om krabbenstroperij gaat wat allerlei indirecte problemen met zich meebrengt. Voorbeelden zijn illegaal kampvuur maken, afval overlast, illegaal kamperen, achterlaten van vislijnen waar meeuwen verstrikt in raken etc. (pers. comm. SBB, 2022).

Aanbeveling

Voor de Nee-lijst en nieuwe activiteiten wordt separaat aan dit rapport een advies opgesteld (met aanbevelingen) door RHDHV voor het ophalen van de benodigde gegevens om een ecologische evaluatie op basis van deze activiteiten mogelijk te maken.

4.1.4 Geografische locatiegegevens van activiteiten

Van een aantal menselijke activiteiten (nieuw, gewijzigd of ongewijzigd) is geografische informatie (kaartmateriaal/GIS-data) aanwezig. Ten tijde van het schrijven van deze deelrapportage is deze informatie echter onvolledig om hiervan een goed overzicht te geven. Er is een inventarisatie gaande om de dataset volledig te maken, zodat deze activiteiten geografisch weergegeven kunnen worden. Zodra gereed, worden deze in Bijlage A3 opgenomen.

4.2 Instandhoudingsmaatregelen

In Bijlage A2 zijn de resultaten van de data-inventarisatie van de instandhoudingsmaatregelen opgenomen. Hierin staat beschreven over welke instandhoudingsmaatregelen het gaat, de verantwoordelijke instantie, contactpersoon, uitvoeringsperiode, uitvoeringsstatus, beschikbaarheid van informatie en de analyse van de kwaliteit van de informatie en data.

4.2.1 Beschikbare data/informatie en kwaliteitsbeoordeling

Deze paragraaf geeft een overzicht van de beschikbare informatie voor instandhoudingsmaatregelen, de kwaliteit van de aangeleverde data en informatie en een overzicht van nieuwe maatregelen die niet in het beheerplan waren opgenomen. Tabel 4-6 geeft hiervan een samenvatting met het type maatregel en de

status van uitvoering. Na deze tabel wordt hierop een toelichting gegeven. Voor details over onderstaande resultaten wordt de lezer verwezen naar Bijlage A2.

Tijdens de beheerplanperiode zijn er nieuwe instandhoudingsmaatregelen uitgevoerd. Deze maatregelen staan ook samengevat in Overzicht van beoordeling van informatie over instandhoudingsdoelstellingen. A = informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, B = informatie is beschikbaar, maar is gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, C = geen informatie beschikbaar of is onvoldoende voor een evaluatie van het beheerplan. IU = in uitvoering en er zijn op dit moment nog geen gegevens van bekend. NU = niet uitgevoerd, U = Uitgevoerd. Vanaf nummer 24 betreffen het nieuwe instandhoudingsmaatregelen die niet in het vigerende beheerplan staan. Tabel 4-6, detailinformatie is weergegeven in Bijlage A2.

De beoordeling van de kwaliteit is gebaseerd op de aanwezigheid van een werkschrijving en/of de werktekeningen en ondersteunende rapportages over de monitoring van de habitattypen, -soorten of vogelsoorten in het gebied. Een A betekent dat al deze informatie aanwezig is, een B dat deze gedeeltelijk aanwezig is en C dat deze niet aanwezig is. Zie ook de toelichting onder de tabel.

Tabel 4-6. Overzicht van beoordeling van informatie over instandhoudingsdoelstellingen. A = informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, B = informatie is beschikbaar, maar is gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, C = geen informatie beschikbaar of is onvoldoende voor een evaluatie van het beheerplan. IU = in uitvoering en er zijn op dit moment nog geen gegevens van bekend. NU = niet uitgevoerd, U = Uitgevoerd. Vanaf nummer 24 betreffen het nieuwe instandhoudingsmaatregelen die niet in het vigerende beheerplan staan.

Nr	Instandhoudingsmaatregelen	Type maatregel	Informatiehouder	Beschikbaarheid	Status
1	KRW Pilot aanplant zeegras	KRW	RWS ZD	nvt	IU
2	KRW Aanleg vispassages naar polders	KRW	RWS ZD/WS Scheldestromen	C	NU
3	KRW Ingebruikname Flakkeese spuisluis	KRW	RWS ZD	B	U
4	Peilbeheer Grevelingen (drie maal drie weken hoog in winter tussen september en februari, laag april t/m half juli) is zeer belangrijk; huidig peilbeheer werkt vrij goed, een nog hoger winterpeil wordt aanbevolen.	Peilbeheer	RWS ZD	B	U
5	PAS maatregel. Jaarlijkse monitoring en kwaliteitscontrole van struweel en eventueel inzet gerichte maatregel zoals verwijderen van struweel	PAS maatregel	Prov. ZH	B	U
6	PAS maatregel. Jaarlijkse monitoring en kwaliteitscontrole van struweel en eventueel inzet gerichte maatregel zoals verwijderen van struweel	PAS maatregel	Prov. ZH	B	U
7	PAS maatregel. Jaarlijkse monitoring en kwaliteitscontrole van struweel en eventueel inzet gerichte maatregel zoals verwijderen van struweel.	PAS maatregel	Prov. ZL	B	U
8	PAS maatregel. Jaarlijkse monitoring en kwaliteitscontrole van struweel en eventueel inzet gerichte maatregel zoals verwijderen van struweel	PAS maatregel	Prov. ZL	C	U
9	Successie tegengaan ten behoeve van kustbroedvogels: vegetatiebeheer van het in 2012 afgeplagde 'struikeland'		Prov. ZL	B	U
10	Zuidpunt aantrekkelijk maken voor plevieren d.m.v. schelpenstort		Prov. ZL	B	U

Nr	Instandhoudingsmaatregelen	Type maatregel	Informatiehouder	Beschikbaarheid	Status
11	Optimaliseren inrichting voor kustbroedvogels: vergroten en isoleren door aanleggen robuuste geul, aanvullen met zand en onderhouden schelpranden.		Prov. ZH	B	U
12	Optimaliseren inrichting en beheer voor kustbroedvogels: robuuster maken en vergroten van vogeleiland(en) met 1.52.0 ha door aanvullen met zand en schelpen en waar nodig verwijderen van vegetatie in omgeving om predatiedruk te verminderen.		Prov. ZH	B	U
13	Verwijderen alle struiken en bomen van de westelijke dijk; westelijke uitloper slik en schelpenrand omvormen tot eiland om grondpredatoren te weren. Afgegraven zand aan de buitenzijde van de richel deponeren om zo oppervlakte eiland te vergroten. Regelmatig herhalen vanwege aanslibbing.		Prov. ZL	B	U
14	Successie tegengaan ten behoeve van kustbroedvogels: schapenraster aanbrengen, begrazing schor met schapen buiten broedtijd en vegetatiebeheer tegen verruiging		Prov. ZH	B	U
15	Beheer en inrichting optimaliseren voor noordse woelmuis: drie locaties verspreid over het gebied uitrasteren en plas-dras herinrichten (vernatting door verlagen maaiveld)		Prov. ZH	B	U
16	Beheer en inrichting optimaliseren ten gunste van noordse woelmuis: verwijderen struweel- en boomopslag		Prov. ZH	B	U
17	Beheer en inrichting optimaliseren voor noordse woelmuis: extensiveren maaibeheer langs voedselrijke struweelranden. Zoekgebieden in struwelen liggen buiten waardevolle duinhabitats. Afstemming met beheerders.		Prov. ZH	B	U
18	Beheer & inrichting optimaliseren ten gunste van noordse woelmuis: vegetatiebeheer. Ca. 5 ha niet maaien. Dit kan het beste plaatsvinden op randen langs bosjes die voedselrijker zijn en niet conflicteren met habitatopgaven. Een tijdelijke beperkte dekking van enkele ha is noodzakelijk om de populatie wat draagkracht te geven. Tijdelijke rasters zetten. Zoekgebieden in struwelen liggen buiten waardevolle duinhabitats. Afstemming met beheerders.		Prov. ZL	C	?
19	Extra aandacht bij rapporteren resultaten monitoring. Kennisleemte bruine kiekendief: aantallen mogelijk niet gerelateerd aan verslechtering van het leefgebied.	Extra aandacht bij monitoring	RWS ZD	A	U
20	Extra aandacht bij rapporteren resultaten monitoring. Kennisleemte kleine zilverreiger: onvoldoende duidelijk of doelaantallen duurzaam bereikt kunnen worden.	Extra aandacht bij monitoring	RWS ZD	A	U
21	Onderzoek naar oorzaak en mogelijke oplossingen. Kennisleemte steltlopers: oorzaak afnemende aantallen scholeksters onbekend.	Onderzoek	RWS ZD	A	U
22	Onderzoek naar oorzaak en mogelijke oplossingen. Kennisleemte viseters: oorzaak afnemende aantallen futen en kuifduiker onbekend	Onderzoek	RWS ZD	A	U
23	Onderzoek naar oorzaak en mogelijke oplossingen. Kennisleemte: oorzaak afnemende aantallen brilduikers onbekend	Onderzoek	RWS ZD	A	U

Nr	Instandhoudingsmaatregelen	Type maatregel	Informatiehouder	Beschikbaarheid	Status
Nieuwe maatregelen					
24	Doorlaatmiddel in Grevelingendam. Uitvoering gepland 2025/2026. 2030 in gebruik.		RWS ZD	C	NU
25	Allerlei maatregelen Veermansplaat: open maken van gebied, bos weggehaald. Kreekjes aangelegd, de eilanden aangelegd met aanleg met stortsteen, dat het zoute water toegang kan krijgen tot de eilanden. Foerageergebied vogels		Prov. ZL	nvt	IU
26	Beplanting verwijderd om bebossing tegen te gaan. Afrastering voor toeristen. Poelen opgeschoont/gegraven.		Prov. ZL	B	U

In de onderstaande paragrafen wordt een toelichting gegeven van de bovenstaande status van instandhoudingsmaatregelen per kwaliteitscategorie. Ook in Hoofdstuk 5 (5.2) wordt verder ingegaan op de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen met oorzaken, gevolgen en aanbevelingen.

A: informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan

Van alle instandhoudingsmaatregelen uit het beheerplan zijn er vijf uitgevoerd waarbij voldoende informatie beschikbaar is om een evaluatie te kunnen uitvoeren.

- Uitgevoerd tijdens beheerplanperiode: herintroductie van zeegras in het Grevelingenmeer is uitgevoerd d.m.v. verschillende proeven (KRW).
- Tijdens (jaarlijkse) monitoring is extra aandacht aan de bruine kiekendief en zilverreiger besteed. Ook zijn er onderzoeksresultaten van scholeksters, kuifduiker en brilduiker beschikbaar van tijdens de beheerperiode.

Rijkswaterstaat was verantwoordelijk voor alle uitgevoerde maatregelen waar voldoende informatie van beschikbaar is voor een evaluatie van het beheerplan.

B: informatie is beschikbaar, maar is niet/gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan

In totaal zijn er 14 maatregelen die wel uitgevoerd zijn maar waarvan gegevens gedeeltelijk voldoende zijn voor een evaluatie van het beheerplan.

- Gegevens zijn beschikbaar, evaluatie nog niet uitgevoerd: het peilbeheer in de Grevelingen dat sinds 2013 wordt uitgevoerd en de ingebruikname van de Flakkeese spuisluis (KRW) wat hiermee samenhangt. Ook de effectiviteit van de vier maatregelen uitgevoerd door provincie Zuid-Holland zijn niet geëvalueerd; het beheer en inrichting verbeteren voor de noordse woelmuis op Hompelvoet en Slikken van Flakkee en de maatregelen ten behoeve van de kustbroedvogels op de Slikken van Flakkee en slik Battenoord.
- Geen rapportage ontvangen: PAS-maatregelen, successie tegengaan ten behoeve van kustbroedvogels op Slikken van Bommenede (2019), alleen een kaart beschikbaar. Ook van het aanbrengen van schelpenstort op de zuidpunt van Veemansplaat is alleen een kaart beschikbaar.

C: informatie is (zeer) beperkt beschikbaar en niet voldoende voor een evaluatie van het beheerplan

Er zijn drie maatregelen niet uitgevoerd binnen de beheerplanperiode, en er is één maatregel wel uitgevoerd maar geen verdere informatie beschikbaar.

- Geen rapportage ontvangen: Verwijderen struiken en bomen bij Slijk Dijkwater en deponeren van zand. Er is alleen een overzichtskaart van maaiwerkzaamheden in 2019 beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de

PAS maatregel bij Stampersplaat waarvan alleen een maaikaart van 2019 is aangeleverd en mondeling is toegezegd dat het maaien jaarlijks gebeurt.

- Onbekend of maatregel uitgevoerd is: aanleg vispassages, vegetatiebeheer voor noordse woelmuis.
- Uitvoering later gepland: doorlaat Grevelingendam.

4.3 Ecologische monitoring

De data-inventarisatie van de ecologische monitoring heeft tot doel om de beschikbare gegevens over de toestand en trend van de aangewezen vogel- en habitatoorten te verzamelen en te beoordelen op kwaliteit en volledigheid om een ecologische evaluatie mogelijk te maken. De ecologische evaluatie is bedoeld om te beoordelen of de instandhoudingsdoelstellingen waarvoor het betreffende Natura 2000-gebied is aangewezen zijn behaald. De resultaten van de ecologische evaluatie dienen ter actualisatie en verbetering van de nieuwe beheerplannen, bijvoorbeeld door aanpassing van maatregelen en/of instandhoudingsdoelstellingen.

De ecologische monitoring van veel soorten en habitattypen uit het beheerplan is opgenomen in bestaande reguliere (landelijke) meetnetten (o.a. MWTL). Hierdoor zijn er al duidelijke afspraken gemaakt voor het uitvoeren van de monitoring en de registratie van data. Rijkswaterstaat beschikt voornamelijk zelf over deze informatie, waardoor reeds duidelijk is hoe en waar de informatie verwerkt wordt. Echter, over het algemeen geldt dat voor enkele soorten een **aanvulling op de reguliere (landelijke) monitoring en/of specifieke monitoring** wenselijk is (bijvoorbeeld voor de noordse woelmuis, bruine kiekendief en groenknolorchis). Aansluitend zijn gedurende de looptijd van de beheerplannen middels een ontwerpwijzigingsbesluit **nieuwe habitatoorten** in concept aangewezen voor diverse gebieden, namelijk de gewone en grijze zeehond. Voor dergelijke soorten zijn er nog geen definitieve instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd en opgenomen in beheerplannen. Ook is nog niet bepaald op welke manier (meetnet) de status en trends van deze soorten bijgehouden zullen worden. In deze paragraaf is de beschikbare aanvullende informatie over deze soorten geïnventariseerd en beoordeeld op kwaliteit ten behoeve van een ecologische evaluatie.

Tabel 4-7. Overzicht van soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd in het Grevelingenmeer (populatie, omvang leefgebied, kwaliteit leefgebied) en waarvoor aanvullende data nodig is voor de ecologische evaluatie. “=” betekent een behoudsdoelstelling en “>” betekent een uitbreidingsdoelstelling.

Groep	Cluster	Instandhoudingsdoelstelling	Status doel	ISHD-populatie	ISHD-omvang leefgebied	ISHD-kwaliteit leefgebied
Habitat soorten	(Zee)zoogdieren	Gewone zeehond	Ontwerp	=	=	=
		Grijze zeehond	Ontwerp	=	=	=
		Noordse woelmuis	Definitief	>	>	>
	Overig	Groenknolorchis	Definitief	=	=	=
Broedvogels	Moerasbroedvogels	Bruine kiekendief	Definitief	17 broedparen	=	=

Zoals weergegeven in Tabel 4-8 is enkel voor de bruine kiekendief onvoldoende informatie beschikbaar voor een volledige evaluatie van het beheerplan. Voor de overige doelsoorten is een evaluatie mogelijk op basis van de beschikbare gegevens. Onder de tabel volgt een toelichting per soort. **Voor details over onderstaande resultaten wordt de lezer verwezen naar Bijlage A2.**

Tabel 4-8. Overzicht van beoordeling van informatie over de doelsoorten; A: informatie is beschikbaar en is voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, B: informatie is beschikbaar, maar is niet/gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan, C: geen informatie beschikbaar.

Nr.	Doelsoorten N2000 Oosterschelde	A	B	C
1	Gewone zeehond	x		
2	Grijze zeehond	x		

3	Noordse woelmuis	x		
4	Groenknolorchis	x		
5	Bruine kiekendief		x	

4.3.1 Zoogdieren

De **gewone zeehond** is nog niet opgenomen in het huidige beheerplan van de Grevelingen. Op termijn zal de doelstelling zijn om de populatieomvang, en omvang en kwaliteit van het leefgebied op orde te houden. Deltamilieu Projecten voert sinds 2015 vliegtuigtellingen uit boven onder andere het Grevelingenmeer. Momenteel zijn de verkregen gegevens tot en met halverwege 2021 gerapporteerd. De verwachting is dat de resterende gegevens over 2021 vanaf april 2022 eveneens beschikbaar komen. De verzamelde gegevens geven voldoende informatie over de populatiegrootte.

De **grijze zeehond** maakt geen onderdeel uit van het huidige beheerplan 2016-2022. De voorgestelde doelstelling is gericht op behoud van de populatieomvang, behoud van leefgebied en behoud van de kwaliteit van het leefgebied. Ook voor de grijze zeehond geldt dat de beschikbare informatie gebaseerd is op vliegtuigtellingen van het Grevelingenmeer. De beschikbare gegevens dateren al vanaf 2015 tot en met midden 2021. De verwachting is dat gegevens over het resterende deel van 2021 in april 2022 beschikbaar zullen zijn.

De **noordse woelmuis** heeft als instandhoudingsdoel een toename in het aantal individuen. Daarnaast dient de omvang van het leefgebied vergroot te worden, en de kwaliteit van het leefgebied te verbeteren. Het aantal individuen wordt gerapporteerd door Ecologisch adviesbureau Sandvicensis Zoogdierverseniging en data is beschikbaar tot en met 2021. Sinds ver voor de beheerplanperiode zijn alle gebieden in de Grevelingen in een 6-jarige cyclus meerdere keren onderzocht en jaarlijks worden de resultaten gerapporteerd. Middels de rapporten van Sandvicensis, evenals de eDNA monitoring van de Zoogdierverseniging in 2018/219 kan een redelijke schatting gemaakt worden van de omvang van het leefgebied. Daarnaast heeft een stagiaire van de Zoogdierverseniging in 2021 ook een kwaliteitsbeoordeling van het leefgebied in de Grevelingen uitgevoerd. Met alle aangeleverde data is dus een volledige ecologische evaluatie van de noordse woelmuis mogelijk.

4.3.2 Overig

De **groenknolorchis** heeft instandhoudingsdoelstellingen voor de populatie-omvang, de omvang van het leefgebied en de kwaliteit van het leefgebied. De soort komt onder andere voor in het beschermde habitatype vochtige en kalkrijke duinvalleien. Het overgrote deel van de groenknolorchis in de Grevelingen groeit op de Veermansplaat, alhoewel op deze locatie, evenals in de rest van de Grevelingen, een afname is waargenomen van de populatie. De Grevelingen blijft, met 3540 exemplaren in 2021, tot de belangrijkste groeiplaatsen van de Groenknolorchis in Nederland behoren. Van de Grevelingen zijn gegevens beschikbaar om de populatie-omvang te toetsen.

4.3.3 Vogels

De **bruine kiekendief** heeft instandhoudingsdoelen voor de populatie (17 broedparen), de omvang van het leefgebied en de kwaliteit van het leefgebied. Het aantal broedparen wordt bijgehouden door de Werkgroep Roofvogels Zeeland. Werkgroep Roofvogels Zeeland telt jaarlijks het aantal broedparen roofvogels in Zeeland. Daarnaast houden ze het broedsucces en soms de winterslaapplaatsen bij. De broedpaartellingen worden enigszins onregelmatig uitgevoerd; gegevens zijn beschikbaar voor de periode 2002-2003, 2009-2010, en 2015-2021. Deze gegevens worden in jaarrapportages beschreven voor heel Zeeland. De meest recente gegevens zijn echter gepubliceerd in de Avifauna Zeelandica. Daarnaast staan de getelde broedvogels in het gebied ook omschreven in de jaarlijkse Grevelingenverslagen van Sandvicensis. Echter

is de monitoring vermoedelijk ad hoc (wanneer de vrijwilligers tijd hebben), en is niet bekend of de dekking volledig is. Informatie is beschikbaar, maar is niet of slechts gedeeltelijk voldoende voor een evaluatie van het beheerplan.

5 Resultaten procesevaluatie

In dit hoofdstuk is een vergelijking gemaakt tussen het beschreven proces in de verschillende uitvoeringsplannen en de uitwerking in de praktijk in het kader van de uitvoering van organisatie en coördinatie, uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen, monitoring, toezicht en handhaving en communicatie van de uitvoering van Natura 2000-beheer. Daarnaast zijn aanbevelingen gedaan voor het verbeteren van de uitvoering in de praktijk. Om deze vraagstukken te evalueren hebben interviews plaatsgevonden met verschillende betrokken partijen zoals RWS, LNV, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ), Omgevingsdienst Haaglanden (ODH), Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland, Staatsbosbeheer en het Watersportverbond. In Tabel 5-1 is een overzicht opgenomen van het aantal geïnterviewde personen per organisatie en onderwerp.

Tabel 5-1. Overzicht van het aantal geïnterviewde personen voor de procesevaluatie

Organisatie	Aantal geïnterviewde personen	Geïnterviewd in relatie tot onderwerp
Rijkswaterstaat (RWS)	4	Organisatie, instandhoudingsmaatregelen, menselijke activiteiten en communicatie
Provincie Zeeland	1	Organisatie, instandhoudingsmaatregelen, menselijke activiteiten en communicatie
Provincie Zuid-Holland	2	Organisatie, instandhoudingsmaatregelen, menselijke activiteiten en communicatie
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ)	1	Handhaving, menselijke activiteiten en communicatie
Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland	1	Handhaving, menselijke activiteiten en communicatie
Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	3	Menselijke activiteiten, handhaving en communicatie
Staatsbosbeheer	1	Handhaving, instandhoudingsmaatregelen en communicatie
Watersportverbond	2	Menselijke activiteiten en communicatie

5.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering

In deze paragraaf is in het kader van organisatie en coördinatie van de uitvoering van het Natura 2000-beheer een vergelijking gemaakt tussen het beschreven proces in de uitvoeringsplannen en de uitwerking in de praktijk.

Uitvoeringsplan en uitwerking in de praktijk

Het uitvoeringsplan maakt de belangrijkste acties en afspraken met betrekking tot de uitvoering van de maatregelen, monitoring, handhaving en communicatie inzichtelijk. Ook wordt ingegaan op de wijze waarop de verschillende partijen samenwerken om deze acties en afspraken ten uitvoer te brengen. De belangrijkste afspraken rondom de uitvoering van het beheerplan zijn weergegeven in onderstaande tabel. Ook is weergegeven of deze acties zijn uitgevoerd.

Tabel 5-2. Overzicht van afspraken in het kader van de uitvoering van het beheerplan.

Afspraken	Uitgevoerd (ja/nee); toelichting
RWS ziet als voortouwnemer toe op de uitvoering van de afspraken uit het beheerplan.	Deels. RWS neemt actief het voortouw bij de bebording van gebieden, ook het Grevelingenmeer. Verder zijn de verschillende partijen aan de slag gegaan en indien er issues ontstonden, heeft er overleg plaatsgevonden.

<p>In de eerste drie jaar zal er op ambtelijk niveau (Overleg Bevoegd Gezag) tenminste halfjaarlijks voortgangs- en afstemmingsoverleg zijn tussen de bevoegde gezagen, zowel op de afzonderlijke onderdelen (handhaving, monitoring, communicatie, realisatie van maatregelen) als op het geheel en de samenhang.</p>	<p>Ja, dit heeft plaatsgevonden. De Regiegroep ZW Delta komt 2x per jaar samen. Tevens vindt er (elke paar maanden) een regionaal uitvoeringsoverleg plaats met de Bevoegde Gezagen voor alle Natura 2000 beheerplannen.</p>
<p>Jaarlijks wordt een jaarrapportage opgesteld om de voortgang van het afgelopen jaar te beschrijven en vooruit te blikken op het volgende jaar. Bestuurlijk wordt de jaarrapportage en de vooruitblik (inclusief eventuele aanpassingen in de financiële afspraken) jaarlijks vastgesteld in de BOND (of de opvolger daarvan).</p>	<p>Nee, dit is niet uitgevoerd. RWS geeft aan dat dit deels vanwege drukte en een gebrek aan capaciteit was en deels omdat er geen behoefte was aan de rapportages. Er is nooit naar gevraagd.</p>
<p>Voor het gebied Deltawateren is de interactie met het grote aantal stakeholders van belang. Daartoe wordt zowel op operationeel- als bestuurlijk niveau regelmatig overleg gevoerd. Het voorstel is om een maatschappelijk overleg in te richten om allerlei zaken omtrent het beheerplan te bespreken met de vertegenwoordigers van de bevoegde gezagen. Bestuurlijk overleg met de stakeholders zal tenminste een maal per jaar worden gepland; op initiatief van partijen kan tussentijds overleg worden belegd.</p>	<p>Nee, dit is (de laatste jaren) niet uitgevoerd. RWS geeft aan dat dit waarschijnlijk door een gebrek aan animo was. Er is gebeld met verschillende partijen om na te vragen of een overleg nodig was, hierbij werd aangegeven dat het niet nodig werd gevonden.</p>
<p>Na 3 jaar uitvoering zal een tussentijdse evaluatie worden opgesteld op basis waarvan ook de bestuurders tussentijds zullen worden geïnformeerd. Mocht het wenselijk zijn om de bevoegde gezagen op bestuurlijk niveau op enig ander moment tussentijds te informeren of raadplegen, dan neemt RWS daartoe het initiatief. De evaluatie als voorbereiding op een tweede uitvoeringsperiode wordt door voortouwnemer RWS geïnitieerd.</p>	<p>Bij nader inzien heeft RWS besloten om geen mid-term rapportages op te stellen. De reden hiervoor is dat RWS verwacht dat er halverwege de uitvoeringsperiode van een beheerplan onvoldoende resultaten en goede conclusies (bijv. over het effect van maatregelen) kunnen worden gepresenteerd. Daar is meer tijd voor nodig dan een krappe drie jaar. Dit komt mede door het gegeven dat het organiseren en inregelen van (nieuwe) maatregelen meer tijd en capaciteit bleek/blijkt te kosten dan van tevoren was voorzien.</p>

Naast een vergelijking op de bovenstaande afspraken in de uitvoeringsplannen en de uitwerking hiervan in de praktijk zijn er een aantal algemene vragen gesteld over de uitvoering van het Natura 2000-beheer, zoals beschreven in paragraaf 4.2 Hieruit zijn hieronder de meest relevante onderwerpen samengevat.

Het Natura 2000-beheer wordt door alle partijen zeer serieus genomen en men heeft 'hart voor de zaak'. Een aantal partijen in het gebied werken goed samen en de huidige overlegstructuren zijn effectief, al is er wel ruimte voor verbetering op het gebied van samenwerking.

Zo is er bij de vigerende beheerplannen ingezet op een groot sociaal zeggenschap door veel partijen te betrekken bij de totstandkoming ervan. Mede hierdoor en door het (te) laat starten van dit traject zijn bepaalde zaken onopgelost gebleven (zoals discussies over TBB-gebieden en handhaving daarvan) en is het proces van totstandkoming als 'stroef' ervaren. Tevens zijn er veel partijen die zich inzetten voor dezelfde zaken, terwijl taken en verantwoordelijkheden met onvoldoende duidelijkheid zijn bedield. Zo zou bijvoorbeeld de samenwerking tussen RWS en Staatsbosbeheer verbeterd kunnen worden. Zo trekt Staatsbosbeheer momenteel veel uitvoeringszaken naar zich toe en zonder goede samenwerking heeft RWS weinig zicht op de stand van zaken in de Grevelingen om regie te kunnen houden. Ook is het samenvoegen van alle gebieden in de ZW Delta in één uitvoeringsplan als (te) veel en (te) groot ervaren, waardoor afspraken niet concreet genoeg zijn gemaakt.

Er is vanaf het begin van de beheerperiode te weinig capaciteit beschikbaar gesteld voor het Natura 2000-beheer binnen RWS. Dit heeft de aandacht voor en uitvoering van afspraken bemoeilijkt. Verder wordt er vanuit de politiek op gestuurd dat alle socio-economische aspecten meegenomen worden in het Natura 2000-beheer. Dit komt niet ten goede aan de natuur(doelstellingen).

Door meerdere partijen (uit de regiegroep ZW Delta) is aangegeven dat een regelmatig bestuurlijk overleg tijdens de uitvoeringsperiode gewenst is. Verder heeft het Watersportverbond aangegeven dat er in het

verleden (eens per twee jaar) een maatschappelijk overleg is georganiseerd door RWS waarbij alle belangstellende partijen zijn uitgenodigd. Tijdens dit overleg zijn verhalen en wensen over onder andere ecologische monitoring en handhaving met elkaar gedeeld. Dit overleg heeft destijds voor veel wederzijds begrip gezorgd. De afgelopen jaren heeft dit overleg niet meer plaatsgevonden.

Aanbevelingen

Er wordt aanbevolen om in de volgende beheerplanperiode duidelijkere en concretere afspraken te maken over de uitvoering van het Natura 2000-beheer. De verdeling van taken en verantwoordelijkheden dient gezamenlijk in overeenstemming met de betrokken partijen te worden bepaald en helder worden beschreven. Voortouwnemers en verantwoordelijke partijen moeten ook daadwerkelijk verantwoordelijk gemaakt worden voor uitvoering van de afspraken en dienen deze proactief uit te voeren. Heldere afspraken stellen RWS in staat om een betere en actievere regie te voeren. Zo zou er ook iemand vanuit zijn/haar rol (als projectleider of coördinator) verantwoordelijk moeten worden gesteld voor overkoepelend toezicht. Deze persoon zou daarbij regelmatig contact moeten hebben met Bevoegd Gezag en andere betrokken partijen over de stand van zaken.

Een regelmatig bestuurlijk overleg tijdens de uitvoeringsperiode wordt aanbevolen om goed grip te houden op de coördinatie en uitvoering van het Natura 2000-beheer. Tevens wordt er een maatschappelijk overleg aanbevolen waarbij alle partijen in het gebied worden betrokken. Hierbij moet er ruimte zijn voor informatie-uitwisseling en gesprekken waarbij verbinding tussen partijen kan worden gecreëerd. Dit kan de samenwerking en betrokkenheid bij de natuurbescherming en gerelateerde werkzaamheden in het gebied verbeteren.

Een algemene aanbeveling is om de natuur(doelstellingen) in de Natura 2000-gebieden leidend te maken in plaats van de socio-economische aspecten. Momenteel lijkt de balans andersom te liggen.

Tenslotte, dient de capaciteit voor uitvoering uitgebreid te worden. Dit is een aandachtspunt bij alle betrokken partijen. Zo kan bijvoorbeeld aanvullende capaciteit bij Bevoegde Gezagen zorgen voor een betere toezicht en handhaving op gestelde regelgeving en afspraken in het beheerplan.

5.2 Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen

Instandhoudingsmaatregelen en uitwerking in de praktijk

Het grootste gedeelte van de instandhoudingsmaatregelen uit het beheerplan van het Grevelingenmeer zijn uitgevoerd. Van twee maatregelen (aanleg vispassages en vegetatiebeheer voor noordse woelmuis) was door ons niet te achterhalen of deze waren uitgevoerd. Rijkswaterstaat, beide provincies en Staatsbosbeheer lijken redelijk goed op de hoogte te zijn van de maatregelen en elkaars activiteiten.

In het algemeen geldt dat de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen goed gedocumenteerd is. Er zijn maaikaarten en veldrapportages aanwezig, maar het opvragen van data duurde lang. Het effect van deze maatregelen op instandhoudingsdoelen wordt slechts sporadisch onderzocht.

De Provincies nemen samen met natuurorganisaties het initiatief om maatregelen uit te voeren. Ook is er goed contact met TBO's. Alle PAS-maatregelen zijn uitgevoerd en daarbij is gemaaid en struweel verwijderd. De monitoring van maatregelen vindt plaats door Staatsbosbeheer (SBB) volgens het monitoringsplan. Zo vindt er maandelijks monitoring plaats van watervogels en wordt het vegetatiebeheer goed bijgehouden. Er is echter geen specifieke koppeling van de monitoring van maatregelen aan instandhoudingsdoelen. Vanuit SBB is het niet helemaal duidelijk wat andere partijen doen aan of met instandhoudingsmaatregelen in het gebied.

Aanbevelingen

In het beheer- en uitvoeringsplan dienen de verantwoordelijkheden, rollen en taken over de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen beter beschreven te worden. Dit stelt RWS in staat om de regie, coördinatie en monitoring te voeren over voortgang en resultaten van maatregelen. Verder wordt er aanbevolen om beter en vaker overleg te laten plaatsvinden tussen de betrokken partijen, zoals voortouwnemers, bevoegde gezagen, uitvoerende partijen. Tenslotte dient er monitoring of onderzoek plaats te vinden die het mogelijk maakt om de effecten van instandhoudingsmaatregelen op instandhoudingsdoelstellingen te kunnen beoordelen.

5.3 Uitvoering van de monitoring

In deze paragraaf is in het kader van monitoring een vergelijking gemaakt tussen het beschreven proces in het monitoringsplan en de uitwerking in de praktijk. De paragraaf is opgedeeld in de monitoring van menselijke activiteiten en ecologische monitoring. Monitoring van instandhoudingsmaatregelen is hierboven toegelicht.

5.3.1 Menselijke activiteiten

Monitoringsplan en uitwerking in de praktijk

Het monitoringsplan maakt de belangrijkste acties en afspraken in het kader van monitoring inzichtelijk. In het monitoringsplan is opgenomen dat de uitvoering van de voorgenomen mitigerende maatregelen wordt gemonitord door de partij die de maatregel neemt. Elke beheerder is verantwoordelijk voor monitoring in het eigen beheergebied. Aan het einde van de beheerplanperiode dient door de terreinbeheerders verslag worden gedaan bij de Provincies. De monitoring van de uitvoering en effecten van de mitigerende maatregelen verloopt vergelijkbaar met de monitoring van de instandhoudingsmaatregelen. De belangrijkste afspraken rondom monitoring zijn weergegeven in onderstaande tabel. Ook is weergegeven in hoeverre deze afspraken zijn uitgevoerd.

Tabel 5-3. Overzicht van afspraken in het kader van de uitvoering monitoring.

Afspraken	Uitgevoerd (ja/nee); toelichting
Inzicht in gebruik en/of activiteiten in relatie tot de staat van instandhouding verkrijgen	Nee, hier is onvoldoende inzicht in. Er heeft geen structurele monitoring plaatsgevonden op de effecten van gebruik in relatie tot instandhouding. Dit is wel geprobeerd, maar vanwege tijd- en geldgebrek is deze monitoring niet uitgevoerd.
De uitvoering van de voorgenomen maatregelen wordt gemonitord door de partij die de maatregel neemt. Elke beheerder is verantwoordelijk voor monitoring in het eigen beheergebied. Aan het einde van de beheerplanperiode wordt hiervan door de terreinbeheerders verslag gedaan bij de Provincies.	Over deze afspraak is weinig bekend. Er is geen goed of compleet overzicht van de monitoring van menselijk gebruik en de maatregelen hierop. Wel is de Provincie Zeeland betrokken bij de monitoring op zeehonden en vogels (vanuit Delta Milieu Projecten). Hiervoor zijn de rapportages ontvangen en geëvalueerd.
De uitvoerende instantie rapporteert over de voortgang en de monitoringgegevens over de instandhoudingsdoelstellingen worden benut om de effectiviteit te bewaken.	Nee, de monitoring die plaatsvindt wordt niet structureel gerapporteerd. Wel zijn er zijn jaarlijks rapportages van Delta Milieu Projecten, maar daarin wordt geen link gelegd tussen de aantallen en het behalen van de instandhoudingsdoelstelling.

Voor een evaluatie met betrekking tot de monitoring (en het naleven van de voorwaarden) van vergunningen wordt verwezen naar paragraaf 5.6 Vergunningverlening Wnb.

Aanbevelingen

Er moet meer tijd en geld worden vrijgemaakt voor structurele monitoring van menselijke activiteiten in relatie tot de staat van instandhouding. Vooral mitigerende maatregelen rondom recreatie zouden meer

gemonitord moeten worden. Ook dient vastgelegd te worden of er bijvoorbeeld een toename is van de activiteiten tijdens de beheerplanperiode. Deze aanbeveling wordt verder toegelicht in de eindrapportage.

Om voldoende informatie te verzamelen voor een evaluatie dient de monitoring voor het volgende beheerplan sterk verbeterd te worden. Aanbevolen wordt om in het monitoringsplan concreet uit te werken wat er moet worden gemonitord, op welke manier en door wie. Het plan dient te worden opgesteld samen met de partijen die de monitoring zullen uitvoeren, zodat er betrokkenheid en eigenaarschap is bij alle partijen. Een jaarlijkse rapportage van de monitoringsresultaten geeft grip op de monitoring en maakt het ook mogelijk om de vinger aan de pols te houden en een tussentijdse evaluatie uit te voeren.

5.3.2 Ecologische monitoring

In deze paragraaf is specifiek gekeken naar de uitvoering van de ecologische monitoring van de doelsoorten, namelijk noordse woelmuis, gewone- en grijze zeehond, groenknolorchis en bruine kiekendief.

Monitoringsplan en uitwerking in de praktijk

Van alle doelsoorten in de Grevelingen, zijn beide zeehond soorten (gewone- en grijze) opgenomen in het veegbesluit als concept (doc. Nr. N&B/2018-000). Hierdoor is voor deze soorten nog geen gericht monitoringsplan opgesteld gedurende de beheerplanperiode (2016-2022). Toch worden deze soorten al goed onderzocht door Delta Milieu Projecten, en is een goede schatting te maken van de populatietrends in de Delta.

Ook van de overige soorten (noordse woelmuis, groenknolorchis en bruine kiekendief) is veel informatie beschikbaar. De provincie besteedt de ecologische monitoring uit aan voornamelijk Sandvicensis, welke jaarlijks een uitgebreid rapport opstelt over de populatie trends van specifieke doelsoorten. Deze rapporten bevatten zeer veel informatie over onder andere aantallen individuen per deelgebied, met specifieke kaarten van het voorkomen. Daarnaast vind je ook de nodige achtergrondinformatie over trends, verklaringen van toe- of afnames en soms ook over de kwaliteit en omvang van het leefgebied. Alleen van de bruine kiekendief is het vanuit deze rapportages niet geheel duidelijk of de monitoringsinspanning vlak dekkend is. Deze rapporten zijn geschreven op basis van de data uit eigen monitoring, maar ook van data van andere organisaties zoals DMP, stichting SOVON, observaties van medewerkers van Staatsbosbeheer, etc.

Ook binnen de provincie zelf zijn er enkele medewerkers zeer betrokken bij het toezicht op de uitvoering van de monitoring. Deze medewerkers hebben veel kennis van het gebied, de soorten, en zijn goed op de hoogte van de monitoringsprogramma's. Wel vinden zij dat het monitoringsplan in sommige opzichten iets concreter geschreven mag worden, zodat nog duidelijker wordt wie verantwoordelijk is voor welke soorten/gebieden. Zo worden bijvoorbeeld vegetatiekarteringen uitgevoerd, maar wordt toch een deel van de gebieden niet geïventariseerd waarvan de reden niet duidelijk is. Daarnaast is er een wens vanuit provincie Zuid-Holland om een keer kritisch te kijken of de monitoringsprogramma's nog up-to-date zijn, of dat deze aangepast moeten worden (zoals de frequentie van de SNL-monitoring bijvoorbeeld). Hiervoor zijn er intern wensen opgesteld.

Aanbevelingen

Voor de Grevelingen is de informatie beschikbaarheid van de betreffende doelsoorten grotendeels op orde, net als de verslaglegging ervan. Alleen voor de bruine kiekendief is niet geheel duidelijk of de monitoring voldoende dekkend is. Ook kan nog een keer kritisch gekeken worden naar het monitoringsplan en de monitoringsprogramma's om deze aan te scherpen. Zo zou het wenselijk zijn om beter te omschrijven wie de verantwoordelijke partijen zijn per monitoringsprogramma. Zeker in de Grevelingen, waar meerdere partijen verantwoordelijk zijn voor het beheer van het gebied, is soms onduidelijk wie de aangewezen partijen zijn voor sommige doelstellingen en monitoringsprogramma's. Hierbij is het ook van belang om goed onderling te blijven communiceren tussen partijen, om de plannen en progressie met elkaar te delen.

5.4 Uitvoering van toezicht/naleving en handhaving

In deze paragraaf is in het kader van toezicht en handhaving een vergelijking gemaakt tussen het beschreven proces in het handhavingsplan (2015), de handhavingsuitvoeringsplannen (2017-2019, 2020, en 2021, die van 2015-2016 en 2016-2017 zijn niet meer op te vragen bij de RUD) en de uitwerking in de praktijk.

Handhavingsplan en handhavingsuitvoeringsplannen en uitwerking in de praktijk

Het handhavingsplan en de handhavingsuitvoeringsplannen maken de belangrijkste acties en afspraken in het kader van toezicht en handhaving inzichtelijk. De belangrijkste afspraken rondom toezicht en handhaving zijn weergegeven in onderstaande tabel. Ook is weergegeven of deze afspraken zijn uitgevoerd.

Tabel 5-4. Afspraken in het kader van handhaving.

Afspraken	Uitgevoerd (ja/nee); toelichting
De deelnemende organisaties die verantwoordelijk of medeverantwoordelijk zijn voor de uitvoering vormen een (ambtelijke) Regiegroep. De Regiegroep staat onder voorzitterschap van de RWS-projectleider. De regiegroep stelt jaarlijks een jaarprogramma handhaving vast, waarin een gezamenlijke strategie wordt geformuleerd, prioriteiten worden gesteld en de benodigde capaciteit wordt vastgelegd. De Regiegroep natuurhandhaving vindt twee keer per jaar plaats.	Ja, de jaarprogramma's worden jaarlijks opgesteld en de overleggen vinden plaats.
Jaarlijks worden twee bijeenkomsten gepland voor het platform groene handhaving om kennis en ervaringen uit te wisselen. De deelnemers zijn de OZHZ, TBOs, Waterschap Hollandse Delta, maatschappelijke organisaties en gemeenten.	Ja, deze vinden plaats.
Voor het toezicht op de afgegeven vergunningen in het kader van de Nbw is opgenomen dat de vergunningen tenminste één keer per jaar worden gecontroleerd op naleving van de voorschriften door het bevoegd gezag, de provincies.	Ja, dit wordt gedaan. Zie verdere toelichting hieronder.
Toezicht vanaf water en land in hoogseizoen (maart t/m september) 4 keer per week, in laagseizoen (oktober t/m maart) 2 keer per week	Er vindt toezicht plaats, maar in mindere mate. Vanwege capaciteitstekorten bij de RUD Zeeland en OZHZ worden deze aantallen niet gehaald. Er zijn te weinig handhavers beschikbaar.
Toezicht vanuit de lucht door RWS 1 keer per maand	Deels. Er wordt af en toe gekeken vanuit de lucht, maar niet specifiek op Natura 2000-gebieden.
Object-gebonden toezicht 1 keer per jaar per vergunning	Ja, dit wordt gedaan.
In de voorbereiding op het nieuwe jaarprogramma worden jaarlijks voortgangsrapportages opgesteld. Successen en knelpunten in de handhaving komen naar voren en vormen een basis om het jaarprogramma en zo nodig het handhavingsplan bij te stellen.	Ja, deze worden opgesteld en zijn beschikbaar via de OZHZ
In het HUP 2020 staat dat in 2020 toezicht en handhaving op kitesurfen, afgesloten TBB-gebieden, handhaving gedragsregels opengestelde gebieden en verzamelen zeevruchten en zeedieren prioriteit hebben. Het RUD Zeeland besteedt 250 uur, Staatsbosbeheer 1650 uur, en de OZHZ 300 uur aan handhaving. Daarnaast wordt door het RUD Zeeland 150 uur en SBB 150 uur besteed aan het project verzamelen zeevruchten en zeedieren in de periode maart-april en juli-augustus.	Gevoelsmatig wordt deze geplande inzet van SBB gehaald. Van het RUD en OZHZ is niet bekend of deze uren gehaald worden.
Handhavingsactie 2021: vier gezamenlijke handhavingsacties worden opgestart met de gemeente Schouwen-Duiveland, RUD Zeeland, Staatsbosbeheer, politie m.b.t. afvaldump, schelpdierrapen, betreden TBB-gebieden en naleven van plaatselijk geldende regels. De RUD Zeeland coördineert deze acties. Het doel is om de naleving van de plaatselijk geldende regels te bevorderen. Dit betekent zowel	De handhavingsacties zijn niet door het RUD Zeeland georganiseerd, maar door SBB, RWS en politie. Over de geplande inzet in uren van het RUD, OZHZ en gemeente Schouwen-

<p>mensen informeren als ook repressief optreden wanneer noodzakelijk. Het RUD besteedt 550 uur, SBB besteedt 1000 uur en OZHZ besteedt 300 uur aan toezicht en handhaving. Voor het project toezicht en handhaving schelpdierrapen en achterlaten van afval op de Grevelingendam besteedt het RUD 400 uur (combi met algemeen toezicht), SBB 150 uur, OZHZ 50 uur en de gemeente Schouwen-Duiveland 100 uur aan toezicht en handhaving.</p>	<p>Duiveland is niet bekend of deze wordt gehaald.</p>
<p>In het kader van jacht en schadebestrijding, soortenbescherming, houtopstanden en gebiedsbescherming worden veel vergunningen en ontheffingen gecontroleerd. Van alle controlebezoeken wordt een bezoekrapport opgesteld en opgeslagen in het zaakstelsel Squit. Waarschuwingen en processenverbaal worden geregistreerd in BRS.</p>	<p>Ja, dit wordt gedaan.</p>
<p>Gedurende de uitvoeringsperiode wordt een inventarisatie van bestaande borden gedaan: waar staan ze, wat is de inhoud en wanneer zijn ze aan vervanging toe. Waar staan ze nog niet en zijn ze wel nodig? Dit gaat via de bevoegde gezagen, terreinbeheerders en sectoren (via klankbordgroepen). Het streven is om zoveel mogelijk uniformiteit in de borden aan te brengen en te zorgen voor een duidelijke boodschap.</p>	<p>Er is bebording en betonning in het gebied en de betonning van vaarwegen wordt proactief door RWS uitgevoerd. Echter de bebording en betonning daarbuiten is niet op orde. Zie voor een toelichting hieronder.</p>

Er zijn voorwaarden van vrijstelling van de vergunningsplicht in het kader van de Wnb, die worden gehandhaafd door Bevoegde Gezagen (voornamelijk LNV en Provincies). RWS handhaaft voornamelijk op de vergunningen in het kader van de Waterwet. De onderlinge communicatie tussen partijen is goed bij vragen en ondersteuning met betrekking tot handhaving.

Provincie Zeeland speelt een rol in handhaving bij klachten of signalen van knelpunten, die eerst besproken worden met RUD Zeeland. Er is bij de Provincie onduidelijkheid over de verantwoordelijkheden voor handhaving bij het reageren op specifieke klachten en signalen. Een ander knelpunt ligt bij de bebording in het gebied. Als deze niet duidelijk is, kan er ook niet gehandhaafd worden. Inmiddels heeft de Provincie dit op een aantal plaatsen aangepast, echter heeft de RUD Zeeland geen capaciteit om te handhaven. Zonder (goede) bebording kan er niet gehandhaafd worden. Ondertussen worden er (zeker 's nachts) overtredingen begaan.

Andere knelpunten zijn de benadering van zeehonden door boten en excursies. Deze komen te dichtbij. Hierop is lastig te handhaven, ook om in te schatten of er meer of minder dan 100 meter afstand wordt gehouden. Dit knelpunt is vaak aangekaart, maar niet opgepakt.

Bij OZHZ is er ook een gebrek aan capaciteit. OZHZ geeft aan dat de frequentie van de handhaving omhoog moet, zowel bij OZHZ als bij de TBO's. Handhaving wordt vanwege agressie nu zoveel mogelijk met minimaal twee personen tegelijk uitgevoerd. Ook Staatsbosbeheer geeft aan dat de capaciteit een probleem is.

SBB voert tevens het toezicht uit op het naleven van de vergunningen die zij voor recreatie afgeven (zie paragraaf 4-1). De drie-dagen regeling bij de ligplaatsen (voor boten) wordt ook door andere instanties gehandhaafd. Hier zijn wel verbeterpunten mogelijk, bijvoorbeeld in capaciteitsopbouw. Zo wordt er momenteel niet iedere dag gehandhaafd (terwijl er wel veel overtredingen plaatsvinden), aangezien hier onvoldoende capaciteit voor is, ook bij andere instanties. Er zijn ook een aantal nieuwe bedrijven en activiteiten in het gebied, die activiteiten uitvoeren zonder vergunning (zoals dit jaar een snoepverkoper en een suptour-organisatie). Dergelijke overtredingen vinden vaker plaats en zou er meer gehandhaafd moeten worden.

SBB geeft ook aan dat de bebording en betonning niet overal op orde is. Er is in de afgelopen jaren wel een inhaalslag gemaakt door RWS, maar bijvoorbeeld bij het eiland Markenje is dit nog niet op orde en worden de vogels daar verstoord. Zowel SBB als de politie en RWS handhaven ook in de avonduren. De

samenwerking tussen SBB en OZHZ en RUD Zeeland is goed. Ze draaien diensten samen, stemmen de handhaving af en er worden gezamenlijke actiedagen uitgevoerd. Zoals eerder genoemd, het capaciteitsprobleem doet zich voor bij alle betrokkenen (RWS, Provincies, Omgevingsdiensten, TBOs, gemeenten en politie). OZHZ en RUD hebben geen boot tot hun beschikking voor handhaving en zijn hierbij afhankelijk van samenwerking met andere partijen (zoals SBB).

OZHZ geeft verder nog aan dat er veel overtredingen zijn in de Grevelingen. Vooral de recreatie leidt tot steeds meer problemen. Zo wordt vaak te snel gevaren door de recreatieve vaart in de TBB-gebieden. Ook kitesurfers komen vaak buiten hun toegewezen gebieden, aangezien deze te klein voor ze blijken te zijn. Suppen en windsurfen in TBB-gebieden komt ook voor, dit is erg lastig te handhaven. Er vindt veel voorlichting plaats, er wordt overlegd met de voorzitter van de vereniging van windsurfers, maar er wordt niet geluisterd. Er is veel sprake van verstoring van vogels, met name in de kwetsbare periode. Er is ook veel overlast op de eilandjes bij steigerovernachtingen, daarbij helpt het wel dat er bij de gevoelige eilandjes korte steigers liggen.

RUD heeft gegevens aangeleverd over het aantal controles en overtredingen in de jaren 2017 t/m 2022. In de Grevelingen zijn er in 2017 18 controles uitgevoerd en 5 overtredingen geweest. In 2018 zijn er 26 controles geweest en 9 overtredingen. In 2019 zijn er 54 controles geweest en 20 overtredingen. In 2020 zijn er 68 controles geweest en 36 overtredingen geweest. In 2021 zijn er 27 controles geweest en 17 overtredingen en in 2022 zijn er 22 controles geweest en 6 overtredingen. In de jaren 2017 t/m 2019 en 2022 is er bij ongeveer een derde van het aantal controles een overtreding geconstateerd. In de jaren 2020 en 2021 is er bij meer dan de helft van de controles een overtreding geconstateerd. Deze toename van het aantal overtredingen kan komen doordat er meer toeristen/recreanten in het gebied waren in deze jaren. Deze toeristen/recreanten zijn mogelijk minder bekend met wat wel en niet mag in het gebied. Zowel de controles als de overtredingen kunnen niet gespecificeerd worden.

Verder is er een probleem met de beroepsvisserij in de Grevelingen, echter is hier lastig grip op te krijgen. De handhaving ligt voor een deel bij OZHZ, RUD Zeeland en bij de NVWA, echter wordt er te weinig gecontroleerd in deze sector. Er vindt ook stroperij op paling en kreeft plaats in het gebied. Vissen op krabben is verboden, maar dit gebeurt wel. Verder is er veel overlast van mensen (families) die op grote schaal krabben vangen. Een groot deel wordt ook verkocht, maar dit is bijna niet te traceren. Mossel- en kokkelrapen vindt ook overmatig plaats, veelal door Aziatische toeristen. Dit gebeurt op grote recreatieterreinen zoals de Grevelingendam, maar ook op specifieke duiklocaties rondom de Grevelingen. In enkele gevallen wordt hiervoor ontheffing afgegeven door Provincie Zeeland, in veel gevallen ook niet. In 2020 is er op een projectmatige wijze inzet gepleegd op deze activiteiten (zie Jaarrapportage Toezichtkringen Natuurhandhaving, 2020). Ook vinden er een aantal keer per jaar muziekevenementen plaats (vaak op de Slikken van Flakkee) die voor veel verstoring zorgen, waarbij ze momenteel strafrechtelijk vervolgd worden. Verder geeft het OZHZ aan dat er over het algemeen weinig proces-verbalen worden opgemaakt, door een gebrek aan capaciteit en het niet op heterdaad betrappen van overtreders. In het Handhaving Uitvoering Programma (HUP) 2022 is specifiek voor de Grevelingen aangegeven waar de focus van de handhaving in het komende jaar op zal liggen en wat de rol is van alle betrokken partijen.

Aanbevelingen

Activiteiten kunnen pas gehandhaafd worden wanneer de voorwaarden voor deze activiteiten concreet zijn beschreven. Handhaving blijkt hierdoor in de praktijk lastig te zijn en kost veel tijd. Er wordt aanbevolen om betere en concretere afspraken te maken tussen de verschillende en bevoegde instanties voor de handhaving. Ook stellen betere en concretere beschreven afspraken RWS is staat om een actieve rol te nemen in de regie en coördinatie van handhaving. Zie ook de aanbevelingen bij 5.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering.

De betonning en bebording in het gebied dient verbeterd te worden. Zonder (goede) betonning en bebording is handhaving niet mogelijk. Hiervoor zijn heldere en concrete afspraken nodig over de inhoud van de bebording en over de planning en verantwoordelijkheid voor uitvoering van de plaatsing ervan.

Er is een belangrijk knelpunt in de capaciteit voor handhaving bij alle betrokken partijen. Ondertussen vinden er regelmatig en veelvuldig overtredingen plaats. Daarom dient de capaciteit op orde gebracht te worden bij alle betrokken instanties. Dit heeft politieke aandacht en urgentie nodig.

Jacht in het Natura 2000-gebied is vergunningsplichtig. Er zijn in de periode 2016-2022 geen vergunningen afgegeven voor jacht. De faunabeheereenheid geeft aan dat er wel jacht is geregistreerd in het gebied. Er wordt geadviseerd dat de faunabeheereenheid jagers op de hoogte stelt dat jacht in de Grevelingen vergunningsplichtig is en dat er boetes kunnen volgen voor jacht zonder vergunning.

5.5 Uitvoering van de communicatie

In deze paragraaf is in het kader van communicatie een vergelijking gemaakt tussen het beschreven proces in het communicatieplan en de uitwerking in de praktijk.

Communicatieplan en uitwerking in de praktijk

Het communicatieplan maakt de belangrijkste acties en afspraken in het kader van communicatie inzichtelijk. De belangrijkste afspraken rondom communicatie zijn weergegeven in onderstaande tabel. Ook is weergegeven of deze afspraken zijn uitgevoerd.

Tabel 5-5. Afspraken in het kader van communicatie

Afspraken	Uitgevoerd (ja/nee); toelichting
RWS stelt een communicatieregisseur aan. Deze regisseur houdt een communicatiekalender bij en is verantwoordelijk voor zaken als het onderhouden van contacten met partijen die een rol spelen bij communicatie en brengt deze met elkaar in gesprek, zorgt voor het actueel houden van de website over Deltawateren, foldermateriaal etc. en spreekt ook andere partijen hierop aan, en overlegt over het ontwikkelen van nieuwe communicatiemiddelen en bewaakt de voortgang en effectiviteit van de gezamenlijke communicatie-inspanningen.	Ja, dit is uitgevoerd. Er is een communicatieregisseur aangesteld. In deze functie zijn er wel wisselingen geweest. Voor het overgrote deel van de tijd is er een communicatiekalender bijgehouden. Deze geeft een compleet beeld van de producten en acties waaraan tijd is besteed.
Er is een werkgroep bestaande uit (communicatie)medewerkers van partijen uit de BAND en de bevoegde gezagen die twee keer per jaar bijeen om concreet over de communicatie te praten.	Nee, dit is anders ingevuld. Er zijn adhoc overleggen geweest n.a.v. voorkomende issues en er is een jaarlijks overleg geweest in de vorm van een minisymposium. In 2019 is dit overleg uitgesteld en daarna niet meer georganiseerd door o.a. corona.

Zoals ook voor andere gebieden geldt, geeft RWS aan dat er behoefte is om meer contact te hebben met de OZHZ, ondanks dat er een uitvoeringsoverleg is waaraan beide partijen deelnemen. Ook ontvangen zij graag structureel de jaarrapportages. Daarnaast geeft RWS aan dat de communicatie tussen het uitvoeringsteam en handhavingsteam beter kan. Nu is er alleen contact met handhavers wanneer er een issue is. RWS zou het fijn vinden om structureel contact te hebben met handhavers die in het gebied komen. Het is lastig om contact te krijgen met LNV. Ook de provincie Zuid-Holland geeft dit aan.

Verder gaat de communicatie tussen de meeste belanghebbende partijen goed. Er vindt regelmatig een regio-overleg plaats tussen de verschillende overheden. De communicatie tussen RWS en Staatsbosbeheer (SBB) kan verbeterd worden. Zie hiervoor ook de opmerkingen bij 5.1 Organisatie en

coördinatie van de uitvoering. Verder is de communicatie tussen TBO's onderling goed, maar met Waterschappen kan deze verbeterd worden. Er wordt door SBB aangegeven dat Waterschappen minder goed te betrekken zijn bij handavingskwesities. Verder is er door meerdere partijen aangegeven dat een bestuurlijk overleg gewenst is waarin acties kunnen worden belegd (zie aanbevelingen). Hierbij zou volgens de provincies ook de directie van RWS bij aanwezig moeten zijn, aangezien er veelal gestuurd moet worden op verantwoordelijkheden, zodat duidelijk is wie wat moet doen wanneer actie benodigd is. Zonder een directe sturing hierop blijft daadwerkelijke actie momenteel veelal uit.

De communicatie met en voorlichting aan het publiek wordt veelal door SBB uitgevoerd. RWS heeft folders gemaakt met informatie over de Oosterschelde en Westerschelde. Voor de Grevelingen hebben SBB en RWS dit samen opgepakt en ontwikkeld. Bij aankoop van een liggeldvergunning (bij SBB) wordt deze folder verstrekt. Verder worden losse folders uitgegeven bij handavingsacties, op campings en bij de VVV. SBB geeft aan dat de bebording steeds meer op orde komt.

Ook hebben de provincies contact met het publiek en proberen bewustzijn te creëren. Provincie Zeeland zou liever op de bebording de nadruk leggen op wat niet mag. In andere gebieden heeft de provincie Zeeland gezien dat RWS borden plaatst waarop aangegeven staat wat wel mag.

Vanuit RWS is hiervoor een idee aangereikt om een vorm van digitale informatievoorziening in te zetten, zoals een nieuwsbrief of interactieve mobiele App waarin alle afspraken en spelregels staan beschreven. De folders ondergaan momenteel een update. Deze zijn een effectief middel in de voorlichting. Als er niet geïnformeerd is, kan er ook niet op aangesproken worden op misdrijvingen (dit geldt niet voor alle overtredingen).

Het Watersportverbond heeft aangegeven om meer betrokken te worden bij veranderingen binnen de beheerplanperiode, met name op het gebied van grensgebieden en regelgeving. Zo is er bij de Kabbelaarsbank Oost in het verleden een nieuw gebied afgezet als TBB, echter zijn een aantal partijen (waaronder het Watersportverbond) niet op de hoogte gebracht. Dit maakt het lastig te communiceren naar betrokkenen wat wel en niet mag in het gebied.

De Provincie Zeeland raadt aan om gebruikers en bewoners te betrekken bij het opstellen van de nieuwe beheerplannen. In welke vorm is niet concreet aangegeven, maar de gedachte hierbij is dat deze belanghebbenden de waarden van het gebied beter inzien om hiermee meer draagvlak en acties te creëren. Zo wordt er in de Grevelingen veel werk met vrijwilligers verzet, zoals werkzaamheden ten behoeve van de bescherming van vogels. Hierdoor is er meer betrokkenheid en draagvlak bij gebruikers en bewoners.

Aanbevelingen

Een algemene aanbeveling, niet alleen voor de Grevelingen, is het organiseren van een bestuurlijk overleg over het Natura 2000-beheer in de ZW Delta (zoals ook hierboven en in paragraaf 5.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering aangegeven).

Een andere algemene aanbeveling over communicatie is om de informatievoorziening te verbeteren omtrent de toegang tot gebieden. Hierbij moet het helder zijn voor iedereen waar er wel en waar er geen toegang is en/of wat de (spel)regels zijn. Als er niet helder is geïnformeerd of gecommuniceerd is de handhaving op sommige activiteiten (voornamelijk recreatie) niet goed uit te voeren. Zie hiervoor de bovenstaande ideeën voor een vorm van digitale informatievoorziening (nieuwsbrief of interactieve mobiele App) en update van folders.

Ten slotte wordt er aanbevolen om ook andere belanghebbende partijen meer te betrekken bij het Natura 2000-beheer, zowel bij het opstellen als bij de uitvoering van het beheerplan. Een maatschappelijk overleg of informatiebijeenkomst voor relevante betrokken partijen inclusief bewoners kan hierbij ondersteunen.

5.6 Vergunningverlening Wnb

Het merendeel van de vergunningverlening in de Grevelingen wordt uitgevoerd door het ministerie van LNV (LNV). Enkele vergunningen worden verleend door de provincie Zeeland en Zuid-Holland. De omgevingsdienst Haaglanden (ODH) verleent de vergunningen namens provincie Zuid-Holland. ODH is beperkt betrokken bij activiteiten in het gebied. Hiervoor hebben zij vooral verwezen naar de Provincies. Van de verleende vergunningen is een overzicht ontvangen van alle partijen (zie ook paragraaf 4.1.1.4). De ODH geeft aan dat zij momenteel vooral bezig zijn met het verlenen van stikstofvergunningen en bijna geen andere vergunningen hebben verleend de afgelopen zes jaar.

Binnen LNV worden vergunningen niet als dossiers behandeld, maar worden deze individueel opgepakt op het moment dat de aanvraag binnenkomt. Zodoende wordt er per aanvraag beoordeeld of er een vergunning verleend kan worden. Per vergunning wordt volgens de wettelijke verplichting cumulatieve effecten beoordeeld, echter wanneer er andere nog niet vergunde activiteiten in dezelfde periode worden aangevraagd, worden die niet goed meegenomen in de cumulatietoets. In het interview werd aangegeven dat de beheerplannen worden geraadpleegd als er in een aanvraag wordt gerefereerd naar vrijstellingsvoorwaarden die in het beheerplan zijn opgenomen. Bij het beoordelen van een vergunning met oog op ecologie wordt de bredere kennis van het Natura 2000-gebied meegenomen.

Daarnaast wordt aangegeven dat de Handreiking Beheer en Onderhoud⁵ en de beheerplannen niet goed op elkaar zijn afgestemd. Bijvoorbeeld in het beheerplan staan activiteiten die vrijgesteld zijn onder voorwaarden, maar die ook onder de Handreiking Beheer en Onderhoud vallen. Door deze twee documenten op elkaar af te stemmen kan er verwarring en extra werk worden voorkomen.

De geïnterviewden van LNV hebben weinig knelpunten met betrekking tot TBB-gebieden waargenomen. Er zijn enkele aanvragen binnengekomen, waarbij de activiteit een TBB-gebied doorkruist. In dit geval wordt de toetsing en eventuele vergunningverlening met extra aandacht gedaan. Een andere afdeling binnen LNV is betrokken bij het instellen van de TBB-gebieden.

Handhaving vindt niet standaard plaats, meestal pas als er bezwaar is gemaakt of wanneer er klachten vanuit de omgeving komen. De handhaving besteedt LNV uit via een handhavingsverzoek naar de NVWA. Er is niet duidelijk of er wordt vastgelegd voor welke vergunning een handhavingsverzoek is aangevraagd.

Monitoringsplannen bij een Wnb-vergunning zijn verplicht openbaar, behalve vergunningen voor Defensie. De verantwoordelijkheid voor het publiceren van de monitoringsplannen ligt bij de aanvrager. De aanvrager kiest welk platform gebruikt wordt voor de publicatie. Hierdoor zijn de verschillende monitoringsplannen verspreid over verschillende platforms en lastig te traceren. De aanvrager is daarnaast verantwoordelijk voor de uitvoering van de monitoring. Er zijn een paar vergunningen met een monitoringsplan, dit zijn allen grotere projecten. Er is geen goed overzicht voor welke vergunningen een monitoringsplan is opgelegd. Daarvoor zou de gehele vergunningenlijst op PUC doorgenomen moeten worden om te kijken naar de monitoringsverplichting. Er blijkt geen sturing te zijn op de monitoringplannen.

Er vindt geen actieve afstemming plaats tussen de Bevoegde gezagen over de Wnb-vergunningen, alleen als er afgestemd moet worden wie het Bevoegd Gezag is. LNV geeft aan dat de Omgevingswet de vergunningen overzichtelijker zou moeten maken wat de samenwerking met de Provincies zal bevorderen.

De algemene ervaring binnen het team is echter dat de algehele opzet van de beheerplannen zeker werkzaam is. De personen binnen LNV die zich bezighielden met de opstelling van de beheerplannen zijn echter inmiddels vertrokken waardoor gedetailleerde informatie hierover ontbreekt.

⁵ <https://unievannwaterschappen.nl/wp-content/uploads/2021/03/Bijlage-2-Ontwikkelingen-stikstofproblematiek.pdf>

ODH geeft aan dat het in de praktijk soms lastig is om te bepalen of een project of activiteit onder de activiteiten in het beheerplan valt of dat hiervoor een nieuwe vergunning moet worden aangevraagd. Bijvoorbeeld bij baggeractiviteiten is de uitvoering soms net anders dan in het beheerplan omschreven. Daarnaast wordt ODH soms laat betrokken bij grotere projecten en zou het de vergunningverlening te goede komen wanneer ze vanaf de start van een aanvraag betrokken worden. Verder heeft ODH de indruk dat het aantal vergunningen in de Grevelingen ongeveer gelijk is gebleven. Voor het controleren van de handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid van vergunningen worden standaardvoorschriften toegepast, die worden afgestemd tussen de provincies en omgevingsdiensten. De provincies, omgevingsdiensten en waterschappen werken op veel projecten samen in het gebied en weten elkaar goed te vinden.

Aanbevelingen

- Afstemmen van de Handreiking Beheer en Onderhoud op de beheerplannen. De afstemming kan op twee manieren plaatsvinden, waarbij een belangrijk uitgangspunt is dat de beheerplannen leidend zijn:
 - 1.) In de beheerplannen opnemen dat er een Handreiking Beheer en Onderhoud bestaat en gebruikt kan worden mits het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en de afspraken niet in gevaar komen.
 - 2.) De Handreiking Beheer en Onderhoud aanpassen, zodat het voldoet aan de instandhoudingsdoelstellingen en afspraken in de beheerplannen.
- Er wordt geadviseerd om bij LNV de vergunningaanvragen als dossier te behandelen en een coördinator/verantwoordelijke persoon per gebied aan te stellen. De huidige werkwijze is dat een vergunningaanvraag individueel opgepakt wordt en terecht komt bij diegene die tijd heeft. Door de vergunningen op een individuele basis te behandelen is er geen zicht op de ontwikkelingen en knelpunten die in een Natura 2000-gebied spelen. De consequentie is dat er vergunningen verleend worden voor activiteiten die het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen onder druk zetten.
- Structureel vastleggen/registreren van handhavingsverzoeken.
- Doornemen van de vergunningenlijst op PUC om te kijken naar de monitoringsverplichtingen voor vergunningen in het Natura 2000-gebied.
- Aanstellen van een coördinator (bij het betreffende Bevoegd Gezag) van vergunningen. Deze persoon (of personen) zou het overzicht moeten hebben van alle vergunde activiteiten per Natura 2000-gebied. Als deze rol verdeeld is over verschillende Bevoegde Gezagen dienen deze personen met elkaar af te stemmen. Het beleggen van deze rol zorgt voor een betere sturing op de uitvoering van de monitoringsplicht.
- Naast het coördineren en houden van toezicht op de uitvoering van de monitoringsverplichtingen dient er een effectbeoordeling plaats te vinden op bestaande vergunde activiteiten en nieuwe inkomende vergunningsaanvragen. Hierbij dient ook de cumulatie van effecten te worden beoordeeld. Deze beoordeling dient via een gedegen toetsingskader te verlopen met als product een rapportage welke bruikbaar is voor een evaluatie van ecologische effecten (door Bevoegd Gezag of andere onafhankelijke partij). Deze taak zou de hierboven genoemde coördinator kunnen uitvoeren aangezien deze persoon het beste overzicht zou moeten hebben. Een verdere uitwerking hiervan dient tussen de betrokken partijen te worden afgestemd en afgesproken.

6 Literatuurlijst

EL&I (2009). Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Grevelingen.

Hammen, T. van der, Soudijn, F., Volwater, J., Rijssel, J. C. van, Griffioen, A. B., Chen, C., & Winter, H. V. (2021). European Eel (*Anguilla anguilla*) stock size, anthropogenic mortality and silver eel escapement in the Netherlands 2006-2020. <https://doi.org/10.18174/556153>

Rijkswaterstaat (2015a) Handhaving in de Deltawateren. Toezicht- en Handhavingsplan Deltawateren

Rijkswaterstaat (2015b) Monitoringsplan ten behoeve van het Natura 2000-beheerplan Delta.

Rijkswaterstaat (2015c) Uitvoeringsplan Natura 2000 Beheerplan Deltawateren

Rijkswaterstaat (2016a) Grevelingen. Natura 2000 Deltawateren. Beheerplan 2016-2022

Rijkswaterstaat (2016b) Communicatie in de Deltawateren. Communicatie Deltawateren

Toezichtkringen Natuurhandhaving (2016) Handhaving uitvoering programma 2017-2019 groene handhaving

Toezichtkringen Natuurhandhaving (2019) Handhaving uitvoering programma 2020. Handhaving groene wetten. Prioriteit voor biodiversiteit!

Toezichtkringen Natuurhandhaving (2021) Jaarrapportage 2020

A1 Benaderde partijen en personen, logboek en protocol

Benaderde partijen en personen / logboek

Zie Box voor het logboek met benaderde partijen en personen gedurende deze Tranche. Dit logboek bevat alle contactmomenten met betrokkenen van de Natura 2000-gebieden. Vaak zijn tijdens de contacten en gesprekken beide gebieden behandeld.

Protocol

In deze paragraaf staat beschreven welke stappen er zijn genomen wanneer het eerste mailcontact met gerichte vragen aan informatiehouders (zie 3.1.1 Voorbereiding) niet de gewenste informatie oplevert.

1. Wanneer **1 week** na het versturen van het informatieverzoek zoals beschreven in paragraaf 3.2 geen reactie is ontvangen, is er gebeld met de informatiehouder om te vragen of deze de mail kan beantwoorden.
2. Wanneer de informatiehouder niet opneemt, is zijn/haar voicemail ingesproken met de volgende boodschap:

“Goedemorgen/middag, met van Royal HaskoningDHV/Bureau Waardenbrug. In opdracht van RWS zijn wij samen met Royal HaskoningDHV/Bureau Waardenburg bezig de data-inventarisatie en procesevaluatie van de negen Natura 2000 gebieden in de Zuid Westelijke Delta. In het kader van dit project heb ik een aantal vragen voor u. Deze vragen heb ik u in de mail van Datum + Exact tijdstip gesteld. Hierop heb ik tot op heden nog geen antwoord ontvangen. Kunt u mij spoedig voorzien van antwoorden op deze vragen, of eventueel doorverwijzen naar de juiste informatiehouder? Ik zie uw reactie graag tegemoet. Einde bericht.”

Direct na het inspreken van de voicemail is er ook een e-mail naar deze persoon verstuurd. Hierbij is de eerst verzonden e-mail aangevuld met de volgende tekst:

“Beste,

Zojuist heb ik u geprobeerd telefonisch te bereiken over onderstaande e-mail.

Kunt u mij spoedig voorzien van antwoorden op deze vragen, of eventueel doorverwijzen naar de juiste informatiehouder?

U kunt mij bellen op: 06-nummer of op deze e-mail antwoorden.

Vriendelijke groet,

.....”

3. Wanneer er na 2 dagen geen telefonische reactie of via de mail binnen is gekomen, is er contact opgenomen met RWS om vervolgstappen te bespreken.

A2 Excel-tabellen met resultaten van data-inventarisatie

Zie Box (1.3 Informatiedossier) voor de tabellen met resultaten van de data-inventarisatie. Er is een tabel voor menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische monitoringsgegevens.

Deze tabellen zijn qua formaat te groot om hier op te nemen en bevatten onder andere de volgende informatie:

- Gebruiksactiviteiten, instandhoudingsmaatregelen, habitatoort.
- Categorie zoals per het beheerplan (1, 2, 3, 4 of nee-lijst).
 - Vergunningen (cat. 3) en nee-lijst staan in aparte sheets.
- Benodigde informatie zoals per het beheerplan en/of monitoringsplan.
- Bevoegd Gezag.
- Informatiehouder en contactpersoon.
- Informatiebron.
- Beschikbaarheid van informatie, met toelichting.
- Kaartmateriaal, indien beschikbaar
- Vorm van informatie
- Kwaliteitsbeoordeling zoals per paragraaf 3.2
- Benodigde actie (advies/aanbeveling).

A3 Geografische locatiegegevens

Beschikbare geografische locatiegegevens (kaartmateriaal/GIS-data) voor bestaande (ongewijzigde en gewijzigde) en nieuwe menselijke activiteiten zijn opgenomen op Box.

Ten tijde van het schrijven van deze deelrapportage is deze informatie onvolledig om hiervan een goed overzicht te geven. Er is gedeeltelijk informatie aangeleverd, maar deze is niet altijd bruikbaar. Er is een actie door RWS WVL gaande om de dataset volledig te maken. Zodra deze gereed is, kunnen de kaartmaterialen van nieuwe en gewijzigde menselijke activiteiten worden toegevoegd om de dataset up-to-date te krijgen. Zodra gereed, worden deze kaartmaterialen hier en/of in een geodatabase opgenomen.